

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΩΝ

ΜΑΡΙΑ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Λεμεσός 2011

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΥΜΕΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΩΝ

Μαρία Χριστοδούλου

Επιβλέπων καθηγητής κος Θησέας Μουζουρόπουλος

Λεμεσός 2011

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Μαρία Χριστοδούλου, 2011

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Πολυμέσων και Γραφικών Τεχνών του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι προϊόν έρευνας στο πλαίσιο των σπουδών μου στο τμήμα Πολυμέσων και Γραφικών Τεχνών του Τεχνολογικού Πανεπιστήμιου Κύπρου.

Το ενδιαφέρον μου για το γραμματόσημο και συγκεκριμένα για τη σχεδίαση μιας συλλεκτικής σειράς γραμματοσήμων υπήρξε πρώιμο. Όμως η έρευνα του συγκεκριμένου θέματος καθώς και η σχεδίασή του είναι φυσικά κάτι το δυσχερές αφού προϋποθέτει μια γενικότερη τριβή, όχι μόνο στην ιστορική εξέλιξη του ταχυδρομείου και του γραμματοσήμου αλλά και ειδικότερη εξάσκηση στο σχεδιαστικό της μέρος. Στην προσπάθεια μου αυτή βρήκα ουσιαστική βοήθεια από τον σεβαστό μου καθηγητή Θησέα Μουζουρόπουλο. Εκφράζω λοιπόν την ευγνωμοσύνη μου προς αυτόν για την πολύτιμη και συνεχή βοήθειά του, ώστε να κατορθώσω να ολοκληρώσω το εγχείρημα αυτό.

Επίσης θεωρώ υποχρέωσή μου να ευχαριστήσω τους άλλους καθηγητές του τομέα Γραφικών Τεχνών και Πολυμέσων για τη βοήθεια τους σε πολλά επιμέρους θέματα, που συνετέλεσαν στην αρτιότερη διαμόρφωση της παρούσας εργασίας. Ευχαριστίες εκφράζω και προς την καθηγήτρια μου Αντιγόνη Παρμαξή καθώς και στην αδελφή μου Θέκλα Χριστοδούλου που υπήρξαν συμπαραστάτες με το δικό τους τρόπο, για την διεκπεραίωση της μελέτης αυτής. Ακόμη ξεχωριστές ευχαριστίες, μαζί με την απέραντη ευγνωμοσύνη μου, εκφράζω στους γονείς μου για την πολύτιμη συμπαράστασή τους κατά τη διάρκεια των σπουδών μου και την ανεκτίμητη βοήθεια τους ώστε να φέρω σε πέρας την παρούσα εργασία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, που φέρει τον τίτλο «Σχεδιασμός Γραμματοσήμων», αποτελείται από το θεωρητικό και το πρακτικό μέρος. Στο θεωρητικό μέρος γίνεται μια σύντομη εισαγωγή, στην οποία αναφέρονται οι λόγοι επιλογής που με ώθησαν να ασχοληθώ με το σχεδιασμό γραμματοσήμων και συγκεκριμένα με τη μελέτη περί αυτών. Ακολούθως, στο κύριο μέρος εκθέτω την ιστορία και την εξέλιξη του ενσήμου καταλήγοντας στην εμφάνιση του κυπριακού. Το χαρτόσημο αποτελεί αναπόσπαστο πολιτισμικό στοιχείο μιας χώρας μέσω της θεματολογίας, που απεικονίζεται στην πρόσοψή του, η οποία μπορεί να πηγάζει είτε από την ιστορία, τον πολιτισμό, τον αθλητισμό είτε από το περιβάλλον της. Η μέθοδος που χρησιμοποιείται σήμερα για την εκτύπωση του είναι η λιθογραφία offset. Είναι η κυριότερη και η πιο διαδεδομένη πλέον μέθοδος που επέδρασε θετικά στην εκτύπωση της πορείας του μικρού αυτού έργου τέχνης. Έπειτα, επιδιώκεται η καταγραφή των αναπόφευκτων εκτυπωτικών λαθών που συνιστούν τα καλούμενα σφάλματα και φέρουν μεγάλη σημασία αφού χάρη αυτών ορίζονται ως μοναδικά, σπάνια και αξίζουν μεγάλα χρηματικά ποσά. Η ολοκλήρωση του θεωρητικού μέρους απαντάται με τη προβολή της μεθοδολογίας σχεδιασμού και συγκεκριμένα του δικού μου σχεδιασμού μιας συλλεκτικής σειράς. Στόχος μου είναι να αναδείξω μια νέα οπτική προσέγγιση στο σχεδιασμό γραμματοσήμων, ο οποίος θα τηρεί τη σύγχρονη προσέγγιση του όπως ορίζεται στις Γραφικές Τέχνες. Τέλος, στο πρακτικό μέρος της ερευνητικής μελέτης, περιλαμβάνεται η προσπάθεια πραγμάτωσης των όσων έχω εκθέσει στο θεωρητικό μέρος και ύστερα ο σχεδιασμός της συλλεκτικής σειράς των γραμματοσήμων με θέμα «Τα Ιστορικά σύμβολα της Κύπρου» και της σφραγίδα της.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	vi
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	vii
ΑΠΟΔΟΣΗ ΟΡΩΝ.....	ix
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	x
1. ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΣ.....	1-2
2. Η ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟΥ.....	3-6
3. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟΥ ΚΑΙ Η ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΟΔΟΝΤΩΣΕΙΣ.....	7-8
4. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ.....	9-12
5. ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ.....	13-20
6. ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΑ ΛΑΘΗ.....	21-22
7. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ.....	23-38
8. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	39
9. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	40-46

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Το πρώτο γραμματόσημο «Penny Black», ασφράγιστο.....	5
Εικόνα 2. Απεικόνιση του Hill. Αγγλικό γραμματόσημο.....	5
Εικόνα 3: Η μισή πένα της Κύπρου.....	11
Εικόνα 4: Χαλκογραφία.....	14
Εικόνα 5: Λιθογραφίας.....	16
Εικόνα 6: Ξυλογραφία.....	17
Εικόνα 7: Λιθογραφίας off set.....	19
Εικόνα 8: Αφροδίτη: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει.....	27
Εικόνα 9: «Θεά Αφροδίτη».....	27
Εικόνα 10: Σταυρόσχημο ειδώλιο: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει	28
Εικόνα 11: Σταυρόσχημο ειδώλιο.....	28
Εικόνα 12: Αγρινό: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει.....	29
Εικόνα 13: Αγρινό.....	29
Εικόνα 14: Νόμισμα των 10 σεντς.....	30
Εικόνα 15: Φοινιώτικο αγγείο.....	30
Εικόνα 16: Ευρώπη: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει.....	31
Εικόνα 17: Περιστερί.....	31
Εικόνα 18: 50 χρόνια Κυπριακής Δημοκρατίας: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει...32	
Εικόνα 19: Ελιά.....	32
Εικόνα 20: Κερύνεια: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει.....	33
Εικόνα 21: Καράβι της Κερύνειας.....	33
Εικόνα 22: Ενωμένη Ευρώπη: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει.....	34
Εικόνα 23: Χάρτης της Κύπρου.....	34
Εικόνα 24: Εμπορία Χαλκού: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει.....	35
Εικόνα 25: Χαλκός:.....	35
Εικόνα 26: Κοινή έκδοση Ρουμανίας-Κύπρου: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει.....	36
Εικόνα 27: Σταφύλι.....	36
Εικόνα 28: Σφραγίδα σειράς «Τα Ιστορικά Σύμβολα της Κύπρου».....	37
Εικόνα 29: Σειρά γραμματοσήμων «Τα Ιστορικά Σύμβολα της Κύπρου».....	38

ΑΠΟΔΟΣΗ ΟΡΩΝ

Barocco	Ασύμμετρο/ασυνήθιστο σχήμα
Baroque	Ιδιόμορφο/παράδοξο
Digital	Ψηφιακά
Gillotage	Γραμμικό κλισέ
Intaglio	Χαλκογραφία ή Βαθυτυπία
Lithography	Λιθογραφία
Lithography offset	Λιθογραφία όφσετ
Opacity	Μείωση έντασης χρώματος
Photolithography	Φωτολιθογραφία
Wood cut	Ξυλογραφία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία που φέρει το τίτλο: «Σχεδιασμός Γραμματοσήμων» προϋποθέτει σίγουρα την ανάλυση της έννοιας του όρου ταχυδρομικές υπηρεσίες. Ο όρος αυτός αναφέρεται στις υπηρεσίες μέσω των οποίων διαβιβάζονται ειδήσεις και πληροφορίες. Επίσης, αποστέλλονται υλικά αντικείμενα και αγαθά. Ό,τι και αν παραδοθεί μέσω του συστήματος της ταχυδρομικής υπηρεσίας ονομάζεται αλληλογραφία ή ταχυδρομείο. Μια ταχυδρομική υπηρεσία μπορεί να είναι είτε ιδιωτική είτε κρατική. Στην πρώτη περίπτωση όμως η κυβέρνηση βάζει περιορισμούς στο σύστημα παράδοσής τους. Από την άλλη, τα δημόσια ταχυδρομικά συστήματα έχουν επισημοποιηθεί κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα ως εθνική, αποκλειστική άσκηση όλων των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την υπηρεσία. Κύρια δραστηριότητά τους είναι η προκαταβολή τέλους, κρατικού φόρου και απόδειξη της πληρωμής αυτής είναι τα γραμματόσημα. Το κίνητρο για να μελετηθεί η ιστορική και εξελικτική πορεία του ταχυδρομείου, αλλά και η προσπάθεια να σχεδιαστεί μια συλλογή γραμματοσήμων, συμβαδίζει σίγουρα με την ιστορία του πολιτισμού μιας χώρας. Η δυναμική του γραμματοσήμου δεν αμφισβητείται γιατί αποτελεί αναπόσπαστο πολιτισμικό στοιχείο ενός λαού μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και της καλλιτεχνικής παράστασης που κρύβει μέσα του. Μπορεί να μας οδηγήσει να γνωρίσουμε το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον κάθε λαού. Παράλληλα, διακρίνεται τελειότητα σε αυτό, έντονοι χρωματισμοί, καθώς και λεπτομερείς απεικονίσεις των θεμάτων που υποκινούν το ενδιαφέρον για περαιτέρω εντρύφηση και προσπάθεια κατασκευής μιας συλλογής γραμματοσήμων. Αναμφισβήτητα το ταχυδρομείο και το γραμματόσημο απασχόλησαν και απασχολούν τον άνθρωπο και γενικότερα το κράτος. Για αυτό ήταν επόμενο να συγκεντρώσει το ενδιαφέρον πολλών μελετητών, επειδή η εφεύρεση του αποτέλεσε τον τρόπο επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων. Υπάρχει, βέβαια, πλουσιότατη ερμηνευτική βιβλιογραφία που είναι σχετική με τις ταχυδρομικές υπηρεσίες και το ένσημο και έχει δύο προελεύσεις: α) τη βιβλιογραφία που περιλαμβάνει έργα Νεοελλήνων συγγραφέων και β) εκείνη που περιέχει έργα ξένων συγγραφέων. Ειδικότερα αναφέρομαι στο άρθρο του Ράγκου, «Στο ξεκίνημα μια συλλογής» του 1980 στη σελίδα 137, όπου προβάλλεται ο σχεδιασμός καθώς υπάρχει μια συγκεκριμένη σχεδιαστική διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί πριν την κυκλοφορία μιας συλλογής. Το άρθρο αυτό έχει να δώσει με τη σειρά του «χέρι βοήθειας» που χρειαζόμαστε για την πραγματοποίηση της δικής μου σειράς γραμματοσήμων. Επίσης το άρθρο «Περί Γραμματοσήμων», σελίδα 2, στην εφημερίδα «Η Καθημερινή: επτά ημέρες» του Λιόντη

αναφέρει ότι η εκτύπωση του ενσήμου δεν είναι μια τυπογραφική μέθοδος που εκτελείται χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια αλλά ούτε και απρόβλεπτη τυπογραφική εργασία. Έπειτα, συμπληρώνει ότι «παλαιότερα οι σχεδιαστές και τεχνίτες γραμματοσήμων τα αντιμετώπιζαν ως μορφή τέχνης και όχι ως βιομηχανικό προϊόν ριγμένο στην αλυσίδα παραγωγής των γραφικών τεχνών». Στο άρθρο αυτό εξετάζονται με ικανοποιητικό τρόπο η διαδικασία εκτύπωσης ενός γραμματοσήμου, διαδικασία που αφορά άμεσα την παρούσα εργασία. Το άρθρο «Sweden replacing Stamps with sms system» (Η Σουηδία αντικαθιστά τα γραμματόσημα με μήνυμα στο κινητό τηλέφωνο) της McEntegart έρχεται σε αντίθεση με τα λεγόμενα του Λιόντη αφού αναφέρεται στο σήμερα όπου οι κρατικές υπηρεσίες ταχυδρομείου της Δανίας και Γερμανίας εφάρμοσαν «ένα υψηλής τεχνολογίας σύστημα αγοράς γραμματοσήμου» με μήνυμα από το κινητό τηλέφωνο. Σκοπός της τεχνολογίας αυτής είναι η οριστική παύση της κυκλοφορίας του γραμματόσημο. Η εκτέλεση της διαδικασίας αυτής θα πραγματοποιείται με την αποστολή ενός κωδικού στο κινητό του χρήστη, τον οποίο θα πρέπει να αναγράψει στο εξωτερικό του δέματος ή επιστολής. Η διαδικασία ταχυδρόμησης παραμένει κατά τα άλλα ίδια όπως επίσης και η ονομαστική αξία με το πρωτότυπο. Δεν θα πρέπει να μακρηγορήσω καταγράφοντας την βιβλιογραφία αναφερόμενη πάντοτε στην παρούσα πτυχιακή εργασία, επειδή θα προκύψει άλλωστε από τις σχετικές παραπομπές που θα παρουσιασθούν στα επιμέρους θέματα της ερευνητικής μελέτης. Όπως είναι εύλογο, στην εργασία αυτή, προκειμένου να ερευνήσω το θέμα μου, επιχειρώ να ερμηνεύσω την ιστορική εξέλιξη του ταχυδρομείου επισημαίνοντας την εμφάνιση του γραμματοσήμου, ώστε να φανεί η συνάφεια και η συνοχή που υπάρχει μεταξύ τους. Έπειτα επιχειρώ να δημιουργήσω τη δική μου συλλογή γραμματοσήμων, η οποία αφορμάται από την ιστορία, τον πολιτισμό της Κύπρου και συγκεκριμένα τα ιστορικά μνημεία που αποτελούν σήμα κατατεθέν για τον πολιτισμό της Κύπρου. Περιορισμοί της μελέτης είναι οι βασικοί κανόνες που εκδίδει το ταχυδρομείο για το σχεδιασμό. Επίσης, απαιτείται η θεματολογία να προέρχεται από τα ιστορικά δεδομένα της Κύπρου και να έχει στοιχεία που να αρμόζει στο σύγχρονο σχεδιασμό. Η ερμηνεία για την πορεία και την εξέλιξη του ταχυδρομείου και ειδικότερα του γραμματοσήμου επιδιώκει να αποκωδικοποιήσει την πορεία, καθώς και την εφεύρεση του γραμματοσήμου. Επίσης, επιδιώκει και την επισήμανση των όσων χρειάζονται για να δημιουργηθεί ένα γραμματόσημο, πράγμα το οποίο προσπαθώ να δημιουργήσω και εγώ με την σειρά μου. Η περιορισμένη διερεύνηση του θέματος αυτού, «Σχεδιασμός Γραμματοσήμων», καθιστά την παρούσα έρευνα σημαντική, καθώς δίδεται διαφορετική προσέγγιση ως προς το σχεδιασμό. Διατηρούνται φυσικά

τα βασικά χαρακτηριστικά που αποτελούν το γραμματόσημο (μέγεθος, αναγραφή χώρας, ονομαστική αξία, ονομασία της σειράς και χρονολογία). Μέσα από την έρευνα και το σχεδιασμό προτίθεται να αναδείξω μια διαφορετική οπτική προσέγγιση στη σχεδιαστική δημιουργία του γραμματοσήμου. Καινοτομία του σχεδιασμού της συλλογής αποτελεί η ένταξη νέων στοιχείων σε αυτή. Η παρούσα λοιπόν εργασία με θέμα «Σχεδιασμός Γραμματοσήμων» στόχο έχει να παρουσιάσει τον τρόπο δημιουργίας ενός γραμματοσήμου μέσα από την προβολή διαφόρων μεθόδων σχεδιασμού και πληροφοριών προσαρμοσμένων πάντοτε προς την δική μας μελέτη. Δηλαδή ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η προβολή των όσων έχουν λεχθεί περί του ταχυδρομείου και συγκεκριμένα των όσων έχουν γραφτεί για τη μέθοδο της κατασκευής γραμματοσήμου ώστε να φανεί η μεθοδολογία του σχεδιασμού. Η ερευνητική αυτή εργασία αποτελεί τρόπο τινά προσπάθεια ερμηνείας και κατασκευής μιας σειράς γραμματοσήμων παρμένα από την ιστορία και τον πολιτισμό της Κύπρου. Η προσπάθεια αυτή η οποία είναι πειραματική θα δώσει νέο ύφος, σύγχρονο εναλλακτικό στυλ και θα αντιπροσωπεύει την κουλτούρα των κυπριακών γραμματοσήμων. Κυριότερος στόχος της δημιουργίας των θεμάτων των γραμματοσήμων είναι οι φιλοτελιστές και μη να μάθουν περισσότερα για το νησί αφού μέσω αυτών καταγράφονται αποδεικτικά γεγονότα και μαρτυρίες των γυρισμάτων και των περιπετειών της χώρας (Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, 2010).

1. Ταχυδρομικές Υπηρεσίες και η ιστορική εξέλιξη τους

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται μια σύντομη αναφορά στην εξελικτική πορεία των ταχυδρομικών υπηρεσιών, δηλαδή εξετάζεται η ιστορική εμφάνιση του ταχυδρομείου και η ιστορική του πορεία. Η ιστορία και η εξέλιξη του ταχυδρομείου συμβαδίζει και χρονολογείται με την απαρχή της ιστορίας του πολιτισμού, και πιο συγκεκριμένα, με την ολοκλήρωση των πρώτων οργανωμένων κοινωνιών. Αρχικά, τα πρώτα μέσα επικοινωνίας που επινόησε ο άνθρωπος, για να μπορεί να μεταβιβάσει μηνύματα με κοινό κώδικα αναπαράστασης γραμμμάτων ήταν τα φωτεινά σήματα, οι φρυκτωρίες. Οι φρυκτωρίες ήταν «κτίσματα σε υπερυψωμένα σημεία». Άλλο ένα μέσο που εφεύρε ο άνθρωπος, ο οποίος ονομάστηκε «ο ταχυδρόμος της ζούγκλας», ήταν το τύμπανο με το οποίο παρήγαγε ρυθμικό ήχο (postal system, 2011· τύπος, 2002· Φόκους, 2007).

Με την παρέλευση των χρόνων οι ανάγκες και οι ικανότητες του ανθρώπου συνεχώς αυξάνονταν, με αποτέλεσμα να εξελιχτεί και ο τρόπος μετάδοσης μηνυμάτων. Έτσι, εμφανίζονται οι αγγελιαφόροι. Στις αρχές του περασμένου αιώνα το ταχυδρομείο λειτουργούσε μόνο για τους προνομιούχους του κράτους, οι οποίοι είχαν προσωπικούς αγγελιοφόρους. Πρωτοπόρος στο επίτευγμα αυτό, ήταν η Αίγυπτος, γύρω στο 5.000 π.Χ., με ιδρυτή το μονάρχη Τάσσοδρο. Οι μαντατοφόροι την εποχή αυτή ήταν αναγκασμένοι να διανύουν μεγάλες, δύσβατες αποστάσεις, για να μεταδώσουν προφορικά τα αιτήματα των αφεντάδων τους (Ρεπανά, 2010· Φόκους, 2007).

Όμως το πρώτο καλά οργανωμένο ταχυδρομικό σύστημα σύμφωνα με τους ιστορικούς συγγραφείς Ηρόδοτο και Ξενοφώντα, οργανώθηκε στην Περσική αυτοκρατορία από τον ιδρυτή της βασιλιά Κύρο το 500 π.Χ. Από τη λειτουργία του συγκεκριμένου συστήματος, ο Κύρος αντιλήφθηκε τη σημασιολογία του, αφού εξαιτίας του, καθοριζόταν η αρχή και το τέλος μιας μάχης (Διεύθυνση ταχυδρομικού, 2009· σφήκας, χ.χ· Φόκους, 2007).

Στην Αρχαία Ελλάδα, παρόλο που η μυθολογία ως πρώτο αγγελιαφόρο ορίζει το θεό Ερμή, εντούτοις δεν υπάρχουν ενδείξεις για ταχυδρομική υπηρεσία, όπως παρουσιάζεται στις προαναφερθείσες χώρες. Καταρχάς, οι πρώτες ανακοινώσεις που μεταβιβάζονταν ήταν και εδώ μέσω των φρυκτωριών και ακολούθως από αγγελιοφόρους. Αργότερα, οι πληροφορίες προσκομίζονταν πάνω σε αντικείμενα όπως «πέτρες, φύλλα, δέρματα ζώων, περγαμινές κλπ» (Φόκους, 2007). Επίσης, ως φορείς μηνυμάτων για μεγάλες αποστάσεις χρησιμοποιήθηκαν πρώτα από τους αρχαίους Έλληνες τα ταχυδρομικά περιστέρια ικανά στον προσανατολισμό και

με ταχύτητα, μεγαλύτερη από έναν έφιππο στρατιώτη. Πέρα από αυτά, εν καιρώ Μεγάλου Αλεξάνδρου, αναπτύχθηκε ένα ταχυδρομικό σύστημα επικοινωνίας που ανταποκρινόταν απόλυτα σε αυτό των Περσών. Η χώρα, την εποχή εκείνη, ήταν διχασμένη σε πολλές αυτόνομες πόλεις, οι οποίες, για τη μετάδοση μηνυμάτων, διέθεταν αγγελιοφόρους, τους ονομαζόμενους δρομοκήρυκες ή ημεροδρόμοι ή άγγελοι, λόγω του ότι παρέδιδαν τα μηνύματα εντός μιας ημέρας. Ένα άλλο είδος ταχυδρόμου που υπήρξε αυτήν την εποχή, ήταν οι ημίοδοι, οι οποίοι μεταχειρίζονταν και τη θαλάσσια οδό, ούτως ώστε να μεταβιβάσουν μηνύματα σε διάφορα τμήματα της αυτοκρατορίας (Διεύθυνση ταχυδρομικού, 2009· Καρβουνή, 2008· Φόκους, 2007). Εν συνεχεία, η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία το 62 π.Χ., με αυτοκράτορα τον Αύγουστο Καίσαρα βελτίωσε σημαντικά το παραπάνω σύστημα του Πέρση βασιλιά Κύρου, διαμορφώνοντας «κατά μήκος του οδικού δικτύου μια σειρά σταθμών σε προκαθορισμένες αποστάσεις, τους *statio posita* (από όπου προήλθε η λέξη “post”, ταχυδρομείο)» (Φόκους, 2007). Η διαφορά είναι ότι κάθε σταθμός διαχειριζόταν από ένα διοικητή. Επίσης, το δίκτυο αυτό ήταν πολύ μεγαλύτερο (300.000 χιλιομέτρων) και περιλάμβανε όλη την αυτοκρατορία (postal system, 2011· Φόκους, 2007).

Εν κατακλείδι, με αυτόν τον τρόπο, διαμορφώθηκαν ακολούθως και στην Ευρώπη οι ταχυδρομικές υπηρεσίες για την αποστολή γραμμάτων και ταχυδρομικών συσκευασιών. Πρωτοπόρος ήταν η Γαλλία, γύρω στο 1627, με ένα καλά διευθετημένο ταχυδρομείο. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό είναι ότι κάθε ευρωπαϊκό μοναστήρι είχε τη δική του ταχυδρομική υπηρεσία. Το γεγονός αυτό βοήθησε την επικοινωνία μεταξύ τους, αφού έραβαν πάνω σε περγαμινή μήνυμα και το απέστελλαν. Εκτός από τα μοναστήρια, ταχυδρομικό σύστημα διαμόρφωσαν και τα πανεπιστήμια, το οποίο χρησίμευε στην μεταξύ επικοινωνία των φοιτητών με τα συγγενικά τους πρόσωπα. Το σύστημα αυτό ήταν επικερδές (σφήκας χ.χ· Φόκους, 2007).

Το κεντρικό νόημα ολόκληρης της ιστορικής πορείας του ταχυδρομείου, μέσω του οποίου εξελίχθηκαν οι κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων εκπορεύεται και από τη δημιουργία του γραμματοσήμου. Κρίνουμε λοιπόν καλύτερο στην επόμενη ενότητα να μελετήσουμε την εφεύρεση του γραμματοσήμου για να οδηγηθούμε στην μεθοδολογία της κατασκευής του, πράγμα το οποίο μελετά η παρούσα εργασία.

2.Η εφεύρεση του γραμματόσημου

Οι ταχυδρομικές υπηρεσίες, όταν συγκροτήθηκαν μέχρι και τα τέλη του 12ου αιώνα, εξυπηρετούσαν αποκλειστικά το κράτος και γενικά τα υψηλά ιστάμενα πρόσωπα για την ικανοποίηση των αναγκών τους. Ακολούθως, με την πάροδο του χρόνου και με τη σταδιακή εξέλιξή τους έγιναν διαθέσιμες και για τον υπόλοιπο πληθυσμό. Επινοητής ήταν ο Κάρολος Εμμανουήλ Α΄ της Σαβοΐας, το 1624. Απέκτησαν έναν επικερδές χαρακτήρα αφού επικρατούσε, ως επί το πλείστον, ένα σύστημα όπου ταξινομούσαν τα αντικείμενα -γράμματα, τις περικαλυμμένες συσκευασίες κτλ.- που θα μεταβίβαζαν από περιοχή σε περιοχή. Στη συνέχεια, ο αποδέκτης υποχρεούταν να καταβάλει την πληρωμή της υπηρεσίας, τα ονομαζόμενα ταχυδρομικά τέλη. Έπειτα, για να αποτραπεί η παράνομη αποσφράγιση των γραμμάτων, εμφανίστηκαν τα γραμματοκιβώτια. Αυτό όμως τηρείτο μόνο από τους υπηκόους ενώ αντίθετα η εξουσία μπορούσε ελεύθερα να κατασκοπεύσει (σφήκας χ.χ.· φόκους, 2007· Χριστόπουλος, 2008).

Στην πορεία όμως οι υπηρεσίες μεταφοράς αντικειμένων αντιλήφθηκαν ότι προέκυψαν δυσάρεστες επιπτώσεις στην απολαβή των δικαιωμάτων τους. Η ραγδαία ανάπτυξη των μέσων μεταφοράς και η επέκταση της επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, είχαν ως επακόλουθο τη διεύρυνση αποστολής αντικειμένων. Όμως, είχαν και σαν απώτερη συνέπεια την δυσκολία ανάληψης τελών και την παράβαση καταγραφής του υπολογισμού των εσόδων. Ένα άλλο σημείο δυσχέρειας ήταν και η διόγκωση των εισπράξεων. Οι παραλήπτες, μη γνωρίζοντας το κόστος, αθετούσαν τους κανόνες και πολλές φορές δεν αποδέχονταν το ταχυδρομείο, γιατί η αξία του έφθανε όσο ένας μισθός ενός μήνα. Η κατάληξη αυτού του συμβάντος ήταν να αποστέλλεται πίσω. Άρα γινόταν διττή αποστολή, από τον αποστολέα και τον παραλήπτη, η οποία απαιτούσε υψηλές δαπάνες των υπηρεσιών δίχως όμως είσπραξη. Αυτό προκάλεσε την μείωση των κερδών, ενώ από την άλλη την προσαύξηση των επιστολών. (σφήκας χ.χ.· φόκους, 2007· Χριστόπουλος, 2008).

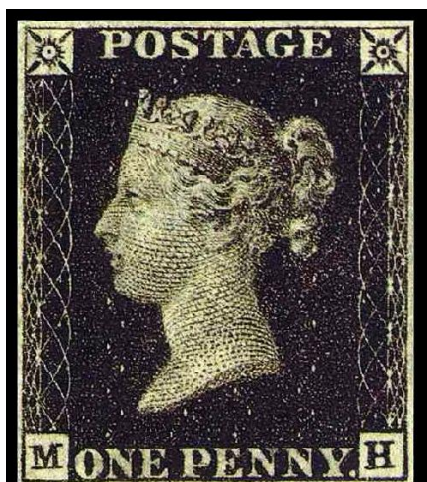
Η άρση του προβλήματος επήλθε με την εφεύρεση του γραμματόσημου. Η ιστορία του ξεκίνησε 174 χρόνια πριν, το 1836, από τον Άγγλο Rowland Hill, γενικό διευθυντή των αγγλικών Ταχυδρομείων. Παραβρισκόμενος σε ένα ξενοδοχείο στην Ιρλανδία, αντελήφθη ότι η θυγατέρα του ξενοδόχου απέρριψε το ταχυδρομείο με τη δικαιολογία ότι δεν μπορούσε να πληρώσει το κόστος. Ο Hill προθυμοποιήθηκε να καταβάλει το τέλος της επιστολής. Αυτή όμως δεν

αποδέχτηκε. Αργότερα, του απεκάλυψε ότι παρατηρώντας την επιστολή ενημερώθηκε για το τι περιείχε, μέσα από τα γραφήματα που υπήρχαν πάνω στον φάκελο. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος, ο Rowland Hill πρότεινε στην κυβέρνηση της χώρας του μια νέα διαδικασία προπληρωμής. Η διαδικασία αυτή ανέφερε ότι κάθε γράμμα που θα αποστέλλεται θα είχε αμετάβλητο ταχυδρομικό τέλος και θα δινόταν προκαταβολή από τον αποστολέα. Επιπρόσθετα, συμπλήρωσε ότι η Διοίκηση των Ταχυδρομείων θα πρέπει να ετοιμάσει ένα είδος ετικέτας, το ονομαζόμενο γραμματόσημο. Η πρόταση του εγκρίθηκε μετά από 4 χρόνια (Λιόντη, 1999· σφήκας χ.χ· φόκους, 2007· Χριστόπουλος, 2008).

Το γραμματόσημο λοιπόν ορίζεται ως το είδος ενσήμου, χαρτί μικρού μεγέθους με σχήμα συνήθως ορθογώνιου παραλληλόγραμμου. Στην πρόσοψη του, αποδίδονται οπτικά, φιγούρες, αντικείμενα, κλπ. και επικολλάται πάνω σε φάκελο ή δέμα που πρόκειται να ταχυδρομηθεί. Είναι ένδειξη προπληρωμής και εκδίδεται από την ταχυδρομική υπηρεσία. Η θεματολογία του ποικίλει και μπορεί να πηγάζει είτε από την ιστορία, τον πολιτισμό, τον αθλητισμό μιας χώρας είτε από το περιβάλλον της. Τα χρώματα και τα σχήματα, επίσης, ποικίλουν. Εκτός από το θέμα που απεικονίζεται στο γραμματόσημο, αναγράφεται ακόμη και η χώρα έκδοσης του, η χρηματική αξία του, η χρονολογία καθώς και η ονομασία της σειράς.

Το πρώτο γραμματόσημο λοιπόν εκδόθηκε το 1840, στις 6 Μαΐου, με την ονομασία Penny Black (εικόνα 1). Απεικόνιζε το προφίλ της βασίλισσας σε μαύρο φόντο, είχε ονομαστική αξία μιας πέννας και ήταν ασφράγιστο. Επιπλέον, ήταν ένσημο χωρίς οδόντωση. Με αυτήν την ενέργεια, τα τέλη ελαττώθηκαν αισθητά και η εφαρμογή του συστήματος αυτού εξαπλώθηκε. Αξιοπρόσεκτο είναι ότι η Αγγλία είναι η μόνη χώρα, η οποία έχει το δικαίωμα να μην αναφέρει τη χώρα της, γιατί είναι η δημιουργός. Φέρει όμως, την μορφή του εκάστοτε μονάρχη, σε μικρό μέγεθος και τοποθετείται συνήθως πάνω δεξιά (εικόνα 2). Έτσι, από τότε μέχρι σήμερα έχουμε τη συνεχή μελέτη και έκδοση καινούργιων γραμματοσήμων (Γραμματόσημο, 1998· Ενσήμου, 1998· Κωνσταντίνης, 2005· Λιόντη, 1999· Σφήκας, χ.χ· Φόκους, 2007· Χατζιώτη, 2010· Χριστόπουλος, 2008).

Εικ. 1: Το πρώτο γραμματόσημο «Penny Black», ασφράγιστο

Εικ. 2: Απεικόνιση του Hill. Αγγλικό γραμματόσημο

Το πρώτο λοιπόν γραμματόσημο ήταν μοναδικό για τρία έτη και διακινήθηκε σε όλο τον κόσμο. Αργότερα, το 1843 η Βραζιλία εκδίδει τρεις ονομαστικές αξίες. Στη συνέχεια, το 1845 δημοσιεύονται τα πρώτα χαρτόσημα της Ελβετίας και της Φινλανδίας. Την ίδια περίοδο στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής γίνονται εκτυπώσεις, μόνο στα πλαίσια της χώρας και το 1846 κυκλοφορούν και επίσημα. Τέλος, στη Γαλλία το 1849 τυπώνονται τα πρώτα ένσημα της, με απεικόνιση το πρόσωπο της θεάς Δήμητρας ενώ «η παρθενική του εμφάνιση στην Ελλάδα έγινε το 1861» (Λιόντη, 1999, σελ.2). Έτσι, από τότε κάθε κράτος με ανεπτυγμένο πολιτισμό, εκδίδει γραμματόσημα. Με βάση αυτό το γεγονός, το 1874 δημιουργήθηκε η Παγκόσμια Ένωση Ταχυδρομείων στη Βέρνη, όπου όλες οι υπηρεσίες, όπως αναφέρεται στο περιοδικό φόκους το 2007, ήταν σαν «μία και μοναδική οντότητα με εξομοιωμένα τέλη» (Λιόντη, 1999· σφήκας χ.χ· φόκους, 2007· Χριστόπουλος, 2008).

Το γραμματόσημο είναι αδιαμφισβήτητα ένα μικρό έργο τέχνης. Πέρα από το αρχικό γνώρισμα του ως ταχυδρομικό τέλος (το οποίο διαγράφεται αμέσως όταν κολληθεί και σφραγισθεί από το ταχυδρομείο), υπάρχουν και άλλα πιο σημαντικά που δεν καταστρέφονται και έχουν περισσότερη αξία από την καταχωρημένη. Αρχικά μέσα από αυτό προωθούνται και μεταβιβάζονται πολιτισμικές αξίες μιας χώρας. Επιπλέον, οι απεικονίσεις που υπάρχουν πάνω σε αυτά, καλλιεργούν και επιμορφώνουν πνευματικά και πολιτιστικά τους ανθρώπους. Οι απεικονίσεις αυτές μπορεί να προέρχονται είτε «από τη ζωή, ιστορία του πολιτισμού, των εθίμων, των επιστημονικών και τεχνικών επιτευγμάτων ενός λαού, την γεωγραφία, την

αρχαιολογία, την θρησκεία ενός τόπου, τα ζώα και τα φυτά του, τα έντομα και τα άνθη του, τον πτερωτό και θαλάσσιο κόσμο του, την πρόοδο και την πνευματική του ανάπτυξη, τα σύμβολα και τους πόθους τους» (Ευστρατιάδη, 1980, σελ.135). Εύλογα μπορεί να χαρακτηριστεί σαν ο καλύτερος πρεσβευτής μιας χώρας. Παράλληλα, μέσα από αυτά μπορεί να αναπτυχθεί ο φιλοτελισμός, ένα ευγενές χόμπι, το οποίο μπορεί να παρουσιάσει και να αποτυπώσει γραπτά πληροφορίες για τα πιο πάνω, ούτως ώστε να προστατεύσει και να συνεχίσει την ταχυδρομική ιστορία και τον πολιτισμό. Ένα άλλο στοιχείο που αποκομίζεται είναι η καλαισθησία γιατί σε αρκετά παριστάνονται πίνακες ζωγραφικής, αρχιτεκτονικά μνημεία και έργα τέχνης. Τέλος, είναι ένα μέσο εσόδων για μια χώρα, αφού υπάρχουν σπάνια συλλεκτικά χαρτόσημα που μπορούν να πωληθούν σε μεγάλα χρηματικά ποσά (Ευστρατιάδη, 1980· Κωνσταντίνη, 1999· Ράγκου, 1980· σφήκας, χ.χ· Χριστόπουλος, 2008).

Η εφεύρεση του γραμματοσήμου απεδείχθη όχι μόνο πηγή πλουτολογική αλλά συγχρόνως διαφημιστική και τουριστική. Συνεπώς η διαδρομή του γραμματοσήμου περνά από διάφορες φάσεις δημιουργίας και αλλαγών. Η ανάγκη να δημιουργηθεί γραμματόσημο με οδοντώσεις είναι θέμα που θα μας απασχολήσει στην επόμενη ενότητα.

3.Η εξέλιξη του γραμματοσήμου και η εφεύρεση του με οδοντώσεις

Οι πρώτες εκτυπώσεις γραμματοσήμων πραγματοποιούνταν πάνω σε φύλλα χαρτιού με την ίδια μορφή να επαναλαμβάνεται συνεχώς. Παρόλα αυτά, δεν καθοριζόταν εκ των προτέρων ο χωρισμός μεταξύ τους. Επακόλουθο ήταν, να χρησιμοποιείται μαχαίρι ή ψαλίδι. Αυτό όμως, ήταν χρονοβόρο και ευάλωτο σε λάθη, πράγμα το οποίο επιβεβαιώνεται από την αλλοιωμένη μορφή τους. Έτσι, για την αποφυγή αυτού του προβλήματος, κατέφυγαν στην κατασκευή μιας μηχανής διαχωρισμού γραμματοσήμων, την ονομαζόμενη rouletting. Η μηχανή αυτή, είχε την ιδιότητα να κόβει οριζοντίως και καθέτως ευθείες γραμμές. Τα γραμματόσημα τέτοιου είδους, ονομάζονταν χωρίς διάτρηση ή οδόντωση. Το σύστημα αυτό, εφευρέθηκε το 1847 από τον Ιρλανδό Χένρυ Άρτσερ (philately, 2011· Κωνσταντίνης, 2005· σφήκας, χ.χ.).

Όμως λόγω τεχνικών ελλείψεων όπως επίσης και για την αποτροπή της παραχάραξης που εκδηλώθηκε έντονα αυτήν την εποχή, ο Χένρυ εγκατέλειψε αυτήν την μορφή διαχωρισμού και αφοσιώθηκε σε μια πιο εξελιγμένη διεργασία, τη διάτρηση. Δηλαδή μηχανή, η οποία σχημάτιζε μικρού μεγέθους, χωρίς πάχος τρύπες, μέσω μικρών, στρογγυλών πινεζών. Οι πινέζες αυτές βρίσκονταν σε σειρά ενδιάμεσα στις μορφές ή στις απεικονίσεις και διακανονίζονταν ανάλογα με το μέγεθος των χαρτοσήμων. Εκτελείτο χωρίς κανόνες, σε όλες τις πλευρές τους, ούτως ώστε να κόβεται το φύλλο σε μέρη, ανάλογα με τον αριθμό τους. Αυτό επιτεύχθηκε το 1848, ενώ μεταξύ 1849 και 1850 γίνονται οι πρώτες δοκιμές κάτω από την εποπτεία της βρετανικής κυβέρνησης. Τα πρώτα γραμματόσημα, με αυτήν την τεχνική, δημοσιεύτηκαν στο τέλος του 1850 (Κωνσταντίνης, 2005 · σφήκας, χ.χ.).

Στην εποχή μας, οι μηχανές διαχωρισμού γραμματοσήμων, είναι βασισμένες και εξελιγμένες στην παραπάνω τεχνική. Επιπλέον, εφαρμόζουν και μια νέα διαδικασία σε αυτά, το υδατόσημο. Παράγεται σε ανάλογη σχεδιασμένη τοποθέτηση των ινών του χαρτιού κατά την διάρκεια παρασκευής του ενσήμου. Δεν διακρίνεται κάτω από ομαλές καταστάσεις, αντιθέτως γίνεται ορατό, όταν εκτεθεί σε διάχυτο φώς η πίσω όψη του χαρτόσημου. Αξίζει να σημειωθεί ότι η διακίνηση του, στην «ανοικτή» αγορά, δεν είναι επιτρεπτή. Τέλος, όταν αυτό, επικολληθεί πάνω σε συσκευασία ή γράμμα, σφραγίζεται από την ανάλογη ταχυδρομική υπηρεσία που θα το αποστείλει. Η σφραγίδα αυτή, προσδιορίζει τον τόπο που βρίσκεται ο αποστολέας αλλά επίσης και το χρονικό διάστημα αποστολής (Κωνσταντίνης, 2005· Μηχαηλίδη, 1979· philately, 2011). Η αναζήτηση της εμφάνισης του γραμματοσήμου και η εξέλιξη του με οδοντώσεις μας οδηγεί

στην αφετηρία της εμφάνισης των κυπριακών γραμματοσήμων. Επομένως θεωρούμε εύλογο το επόμενο τμήμα να αναφέρεται στην ιστορία των πρώτων κυπριακών γραμματοσήμων.

4.Τα πρώτα κυπριακά γραμματόσημα

Η ταχυδρομική ιστορία της Κύπρου αποτελείται από επαρκείς πληροφορίες και διευκρινίσεις που προκαλούν μεγάλο ενδιαφέρον για τον πολιτισμό της. Μια ιστορία, που ξεκινά από τον 14^ο αιώνα π.Χ. Η πρώτη αναφορική ένδειξη είναι από τις αιγυπτιακές συλλογές γραπτών κυρίως ντοκουμέντων, που τεκμηριώνουν την επικοινωνία του βασιλιά της Κύπρου με τους Φαραώ Αμένοφι ΙΙΙ, Ακενατόν και Τουταγχαμών, μέσω ανταλλαγής επιστολών. Η δεύτερη, αξιοπρόσεκτη επισήμανση γνωστοποίησης υλοποιήθηκε με την πάροδο χιλιετιών τον 14^ο αιώνα μ.Χ. Ήταν μια επιστολή, όπου καταγράφηκε στα ιταλικά το 1353, εν καιρώ βασιλιά Λουζινιανού Ούγου ΙV και απεστάλη στην Κωνσταντινούπολη μέσω θαλάσσης. Λόγω του ότι δεν παράχθηκε μια διαμορφωμένη και διευθετημένη υπηρεσία μεταφοράς αντικειμένων και επιστολών, οι μετακινήσεις των εμπορευμάτων πραγματοποιούνταν μέσω караβιών, ένα σύνηθες σύστημα. Επίσης, παρουσιάστηκαν και αλληλογραφίες, διπλωμένες και σφραγισμένες με βουλοκέρι, εξαιτίας του ότι δεν είχαν ανευρεθεί φάκελοι ακόμη. Η Κύπρος την εποχή εκείνη, βρισκόταν στην κορύφωση της εξελικτικής της πορείας, αφού πολλοί Βενετοί, Γενοβέζοι, Μασσαλιώτες έμποροι εγκαταστάθηκαν στην Αμμόχωστο (Βασιλείου, 2005· Βλαστός, 1996· Castle, 1971· Λοΐζου, Μιχρανιάν & Ράλλης, 2005· Σπαθής, 2000).

Τον 15^ο αιώνα οι Ενετοί εισάγουν τις ταχυδρομικές επικοινωνίες από την Κύπρο και εκτός αυτής. Οι μετακινήσεις, εντός των συνόρων της, εκτελούνταν με καμήλες και μουλάρια διαμέσου χωματόδρομων. Σώζονται επιστολές που είχαν αποσταλεί «στην Βενετία, το Αμμάν, την Αλεξάνδρεια, την Τρίπολη, τη Βηρυτό, τη Δαμασκό και την Κωνσταντινούπολη» (Λοΐζου, Μιχρανιάν & Ράλλης, 2005). Για αυτές τις επιστολές, δεν υπάρχει σαφής αναφορά ανεύρεσης τους. Υπολογίζεται όμως, να γράφτηκαν τον 14^ο, 15^ο ή και 16^ο αιώνα. Πάρα ταύτα, τον 17^ο αιώνα, το νησί πλήττεται από ανομβρία, ακρίδες, μολυσματικές και θανατηφόρες ασθένειες, γεγονός το οποίο προκάλεσε αισθητά την παρακμή. Έτσι, αφενός επακολούθησε η μείωση του πληθυσμού αφού οι Ενετοί έμποροι μετατοπίζονται στη Συρία και αφετέρου η μη καταγραφή διακίνησης γραμμάτων. Αξιοσημείωτο είναι ότι, αν επρόκειτο να μεταφέρουν επιστολές με ενδιάμεσο σταθμό την Κύπρο, αυτές ανέγραφαν “Via di Cipro” ή “Par Voie de Chypre”. Τέλος, ένα αιώνα αργότερα και συγκεκριμένα το 18^ο αιώνα η χώρα επανέρχεται με αυξημένες μεταβιβάσεις ταχυδρομείου δια αυτήν, με διακριτές σημειώσεις, όπως (C.D.G), «αυτόν που τον

προστατεύει ο Θεός», και τρεις χειρόγραφες υπογεγραμμένες επιστολές από τον Αρχιεπίσκοπο της Λευκωσίας (Βλαστός, 1996· Castle, 1971· Λοΐζου, Μιχραγιάν & Ράλλης, 2005).

Το 1837 ακολούθησε το Αυστριακό ταχυδρομείο Λόυδ, όπου λειτούργησε και γραφείο στη Λεμεσό. Οι μεταφορές εκπληρώνονταν με ιδιωτικά πλοία και σε τακτά χρονικά διαστήματα, δύο εβδομάδων. Στις διαδρομές αυτές ενέταξαν τη Λάρνακα και οι επιστολές έφεραν σε ευθύγραμμες, χειροποίητες σφραγίδες με μπλε ή μαύρο μελάνι και με κεφαλαία γράμματα την ονομασία LARNACA. Παράλληλα, υπήρχαν και κυκλικές σφραγίδες με την αναγραφή “LARNACA DI CIPRO”. Κοινό χαρακτηριστικό τους ήταν μόνο η επιγραφή της ημέρας και του μήνα με αριθμούς. Αργότερα, το 1864, εισάγονται τα αυστριακά γραμματόσημα και η ονομαστική αξία τους ήταν σε “Soldi”. Οι εσωτερικές μεταφορές τους διεκπεραιώνονταν με άμαξες. Το 1871, δημιουργείται τούρκικο γραφείο αποστολής στην πρωτεύουσα, το οποίο λειτουργεί συγχρόνως με το αυστριακό. Ανευρέθηκαν φάκελοι με τούρκικα ένδυμα, σφραγισμένα με τη σήμανση KIBRIS (παλαιότερη τούρκικη γραφή). Όμως, οι επαγγελματίες του δραστηριότητας που ασκούσε ήταν περιορισμένες με αποτέλεσμα τη διακοπή του. Το 1878, τερματίζονται και οι αυστριακές υπηρεσίες με την ηγεσία της Αγγλίας στην Κύπρο (Βλαστός, 1996· Castle, 1971· Constantinides, 1980· Λοΐζου, Μιχραγιάν & Ράλλης, 2005· Σπαθής, 2000· Symonds, 1980· Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών, 2010· Φραγκούδης, 2003).

Τον Ιούλιο του 1878, οι Άγγλοι αφού εγκαθίστανται στο νησί διοργανώνουν και διευθετούν ταχυδρομική υπηρεσία, με επικεφαλής τον Somerset Richard French, υπεύθυνο λειτουργό του ταχυδρομείου της Μάλτας. Αυτός προμήθευσε γραμματόσημα από την Αγγλία, επιστολές και ό,τι άλλο θεωρείτο απόλυτο αναγκαίο για την δόμηση της. Επομένως, τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς αποστέλλεται η πρώτη επιστολή από την Αγγλία στην Λάρνακα. Έπειτα, συστάθηκαν έξι ταχυδρομικά καταστήματα, ένα για κάθε πόλη αντίστοιχα, τα οποία χορήγησαν με σήμαντρα. Τα σήμαντρα αυτά, είχαν κυκλικό σχήμα και στο κέντρο την ημερομηνία. Συνάμα, τα χαρτόσημα, μπορούσαν να ακυρωθούν με μια σφραγίδα σχήματος ωοειδούς, που έγγραφε διακριτικά τον αριθμό για κάθε πόλη (Castle, 1971· Constantinides, 1980· Fitikides, 1980· Κληρίδη, 1980· Λοΐζου, Μιχραγιάν & Ράλλης, 2005· Symonds, 1980· Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών, 2010· Φραγκούδης, 2003).

Τα πρώτα «ανεξάρτητα», υπό την επίβλεψη των βρετανικών ταχυδρομείων, κυπριακά γραμματόσημα κυκλοφορούν την 1^η Απριλίου 1880, με την επιγραφή “CYPRUS”. Η έκδοση αυτή ανήλθε σύνολο έξι ενσήμων, τα οποία αναπαριστούσαν τη βασίλισσα Βικτώρια της

Μεγάλης Βρετανίας. Αργότερα, το 1881, την 1^η Ιουλίου επανακυκλοφορεί η προαναφερθείσα σειρά με την διαφορά ότι η λέξη “CYPRUS” είναι εκτυπωμένη. Κατόπιν, το 1928 διακινείται συλλεκτική σειρά 10 γραμματοσήμων για την ολοκλήρωση των 50 χρόνων Αγγλικής πολιτικής εξουσίας στο νησί. Τέλος, το 1960 στις 16 Αυγούστου εκδίδεται συλλεκτική σειρά τριών χαρτοσήμων για την επίσημη ανακοίνωση της κυπριακής δημοκρατίας ως ανεξάρτητη. Από τότε μέχρι σήμερα τίθενται σε καθορισμένα χρονικά διαστήματα συγκεκριμένος αριθμός γραμματοσήμων, συλλεκτικές και μοναδικές σειρές που σκοπό έχουν την ανάδειξη του τόπου διεθνώς. Ακόμη, η αναγραφή του ονόματός της καθιερώθηκε να είναι σε τρεις γλώσσες, την Ελληνική, την Αγγλική και την Τούρκικη (Castle, 1971· Fitikides, 1980· Λοΐζου, Μιχρανιάν & Ράλλης, 2005· Symonds, 1980· Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών, 2010· Φραγκούδης, 2000). Η εικόνα με τον αριθμό 2 απεικονίζει το πρώτο σπάνιο γραμματόσημο, που κυκλοφόρησε το 1880 με την διπλή επιγραφή “CYPRUS” και ονομάζεται μισή πένα. Όπως επισημαίνει ο Ράνγκος:

“Το εξαιρετικό σφραγισμένο γραμματόσημο αποτελεί σπάνιο δείγμα του λάθους της διπλής επισήμανσης που ανακαλύφθηκε στο γραμματόσημο της μισής πέννας του 1880, πλάκα 15, (λαχνός 536). Ο λαχνός αυτός αποτέλεσε το κύριο γεγονός της δημοπρασίας. Απέφερε το καταπληκτικό ποσό των £ 40,647 στερλινών, ένα ποσό περίπου 20 εκατομμύρια φορές μεγαλύτερο από την αρχική του αξία. Αυτό το σπάνιο λάθος μόλις τώρα ανακαλύφθηκε και έλαβε πιστοποιητικό αυθεντικότητας από τη Βρετανική Φιλοτελική Εταιρεία (BPA)”

Εικόνα 3: Η μισή πένα της Κύπρου

Τα πρώτα κυπριακά γραμματόσημα λοιπόν κάνουν την εμφάνισή τους το 1880 με την επιγραφή “CYPRUS”. Από τότε οι εκδόσεις κυπριακών σειρών γραμματοσήμων ακολουθούν πάντοτε τη ρέουσα και ζωντανή ιστορία της χώρας μας και αποτυπώνουν μνήμες στην ιστορία των λαών και των εθνών. Σίγουρα η εκτυπωτική τους παραγωγή δεν είναι διαδικασία εύκολη αλλά μια διαδικασία που επιφέρει και πολλές φορές εκτυπωτικά λάθη. Χρήζουν λοιπόν θέμα εξετάσεως οι μέθοδοι της εκτύπωσης των γραμματοσήμων. Ποιες είναι ακριβώς οι εκτυπωτικές μέθοδοι; Η διαδικασία εκτύπωσης είναι η ίδια για τα γραμματόσημα όλων των λαών; Οι απαντήσεις θα δοθούν στην επόμενη ενότητα που κατ’ ουσίαν ολοκληρώνουν την διαδικασία της εκτυπωτικής παραγωγής.

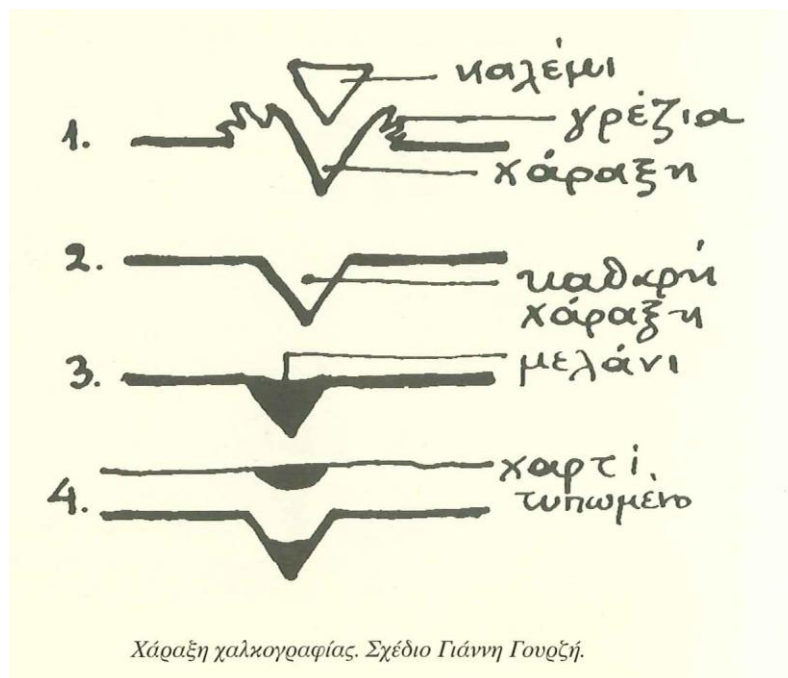
5.Εκτυπωτικές Μέθοδοι

Για να παραχθεί το γραμματόσημο ακολουθείται μια συγκεκριμένη διαδοχή πράξεων. Αρχικά, το Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών κάθε χώρας, όπως και της Κύπρου, προετοιμάζει ένα πλάνο διατύπωσης και γνωστοποίησης χαρτοσήμων, αντίστοιχα με τον αριθμό που χρειάζεται, για μια καθορισμένη περίοδο, ενός έτους. Το πλάνο αυτό μπορεί να ορίζει επανέκδοση προηγούμενης σειράς, είτε επιλογή θέματος από ειδική συμβουλευτική επιτροπή. Στη συνέχεια, η ομάδα απόφασης δίνει τις απαραίτητες πληροφορίες στον Υπουργό Συγκοινωνιών και Έργων σχετικά με τις εκδόσεις και την έκθεση τους. Μετέπειτα, αφού επικροτηθεί από το Υπουργικό Συμβούλιο η προκειμένη σειρά, προσδιορίζονται οι απεικονίσεις και ανατίθενται στους γραφίστες για την εκτέλεση της μακέτας. Εφόσον θεωρηθεί έτοιμη η μακέτα, τότε ορίζονται καθένα από τα μεγέθη των πλευρών του ενσήμου και αποστέλλεται για εκτύπωση. Στο στάδιο αυτό, επιχειρούνται τυπώματα μέχρι την ανεύρεση της τελικής μορφής, η οποία μεταβιβάζεται στο Φιλοτελικό τμήμα του ταχυδρομείου για να εγκριθεί. Όταν γίνει αυτό, το επόμενο στάδιο είναι η τελική εκτύπωση και αργότερα η διάτρηση του με την καταγραφή. Τελειώνοντας, πραγματοποιείται μια τελευταία εξέτασή του και τότε δημοσιεύεται (Λιόντη, 1999· Ράγκος, 1980). Στην ενότητα αυτή, δεν θα αναλυθεί η διαδικασία παραγωγής ενσήμων αλλά θα επικεντρωθεί στις εκτυπωτικές μεθόδους τους. Ποιές μέθοδοι χρησιμοποιήθηκαν αρχικά για την εκτύπωσή του, πως εξελίχθηκαν στην πορεία και ποιές χρησιμοποιούνται σήμερα.

Εκτυπωτικές μέθοδοι ορίζονται ως οι μεθοδευμένες σειρές ενεργειών, καλλιτεχνικής δημιουργίας παρόμοιων αντίγραφων –που μπορεί να είναι γραπτά κείμενα, εικόνες κλπ. Αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση εκτυπωτικής πλάκας, η οποία σχηματίζει τα περιγράμματα της μορφής ενός σώματος σε μια επιφάνεια όπως χαρτί, μέταλλο, πλαστικό κ.ά. Η διαδοχή των σταδίων της εκτύπωσης ξεκινά πρώτα, από την προπαρασκευή της εκτυπωτικής πλάκας και τη προσαρμογή του κειμένου ή εικονιδίου, που πρόκειται να τυπωθεί, σε αυτήν. Ακολουθώντας, απλώνετε ομοιόμορφα το μελάνι για να την διαποτίσει και στη συνέχεια, μεταβιβάζεται στην υποδομή της υπερκείμενης επιφάνειας ώστε να εφάπτονται άμεσα ή έμμεσα. Τέλος, εφαρμόζεται δύναμη για να παραχθεί η τελική μορφή του αντίτυπου. Έτσι, ανάλογα με την εκτύπωσή τους τα γραμματόσημα διακρίνονται σε χαρακτηριστικά εκ των οποίων χρησιμοποιήθηκαν και οι τρεις μέθοδοι που την αποτελούν, η χαλκογραφία ή βαθυτυπία (Intaglio), η λιθογραφία (lithography) και η ξυλογραφία (wood cut). Ακόμη, σε λιθογραφία όφσσετ (lithography offset)

και σε φωτοεγγάραξη, από την οποία χρησιμοποιήθηκε η φωτολιθογραφία (photolithography) (textile, 2011· Φιλιππακοπούλου, 2009).

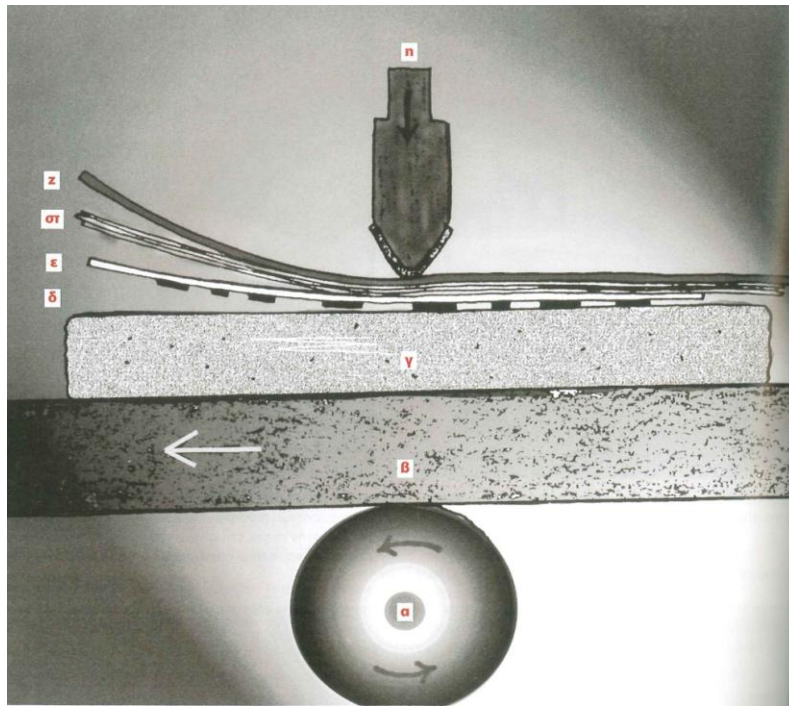
Η πρώτη μέθοδος με την οποία εκτυπώθηκε και κυκλοφόρησε το πρώτο γραμματόσημο, Penny Black, είναι «από πλάκα χάλυβα βαθυτυπικά με γραμμικό κλισέ (gillotage)» (Παυλόπουλος, 2004, σελ.87). Η πλάκα αυτή είναι κράμα σιδήρου με μικρή περιεκτικότητα σε άνθρακα, πολύ σκληρή και ελαστική. Για να γίνει χάραξη επάνω σε αυτήν, θα πρέπει να έχει ομαλή, καθαρή, στιλπνή και λαμπερή επιφάνεια. Επιπλέον, οι άκρες της λειασμένες πλάγια, ούτως ώστε να μπορεί εύκολα να πιάνεται από τους κυλίνδρους της πρέσας. Όταν υλοποιηθούν αυτά, τότε ακόλουθη διαδικασία είναι το τύπωμα της βαθυτυπίας όπου η παράσταση χαράζεται πολύ βαθιά-εσώγλυφα- και ο κύλινδρος βυθίζεται μέσα σε ένα σκεύος από μελάνι. Αυτός κινείται κυκλικά και ταυτόχρονα η επιφάνεια της πλάκας καθαρίζεται από μια σπάτουλα (πίατα από tarlatan ύφασμα). Αποτέλεσμα είναι το μελάνι να μένει στα εγχαραγμένα μέρη, τα οποία πρόκειται να τυπωθούν ενώ στον κύλινδρο ασκείται πίεση με συνεπακόλουθο τα μέρη αυτά να τυπώνονται μαύρα και τα αχάρακτα να παραμένουν άσπρα. Τέλος, επειδή το μελάνι δεν είναι πηκτό, αμέσως μετά από την παραπάνω διαδικασία στεγνώνει (Αρφαράς, 2009· Γρηγοράκης, 2004· Παυλόπουλος, 2004· Simmons, 2002· Simmons, 2005· Stobart, 2005· Φιλιππακοπούλου, 2009).

Εικ. 4: Χαλκογραφία, Παυλόπουλος 2004, σελ.90

Με αυτόν τον τρόπο τυπώθηκε το πρώτο ένσημο από τον James Chalmers, βιβλιοπώλης και εκτυπωτής. Η βαθυτυπία απαρτίζει την εκτυπωτική μέθοδο με τα πιο λίγα ζητούμενα και με τις πιο επιτυχείς/επιθυμητές αποδώσεις εκτύπωσης. Μπορεί να εκτυπώσει σε όλα τα είδη χαρτιών και είναι η κατάλληλη για απόδοση υψηλών απαιτήσεων. Όσον αφορά τα χρώματα είναι ικανοποιητικά για την εκτύπωση του γραμματοσήμου αυτού χρησιμοποιήθηκαν έντεκα πλάκες. Λόγω του ότι το μοναδικό χρώμα που χρησιμοποιούσαν για την εκτύπωση ήταν το μαύρο και επειδή η σφραγίδα που το ακύρωνε ήταν και αυτή μαύρη και δεν φαινόταν, αυτό οδηγούσε εύκολα στην παραχαράραξη. Έτσι, 1841 τυπώνεται σε κόκκινο. Και η διαδικασία εκτύπωσης είναι η λιθογραφία (Παυλόπουλος, 2004· Φιλιππακοπούλου, 2009).

Η λιθογραφία είναι η πιο σύγχρονη τεχνική της χαρακτηριστικής. Εφευρέθηκε από τον Alois Senefelder το 1796. Αποτελεί μέρος του συνόλου της επιπεδοτυπίας, εξαιτίας του ότι οι εικονογραφημένες παραστάσεις βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με την επιφάνεια της πλάκας. Δηλαδή, δεν χαράσσεται η πλάκα με την σημασία της δημιουργίας εγχοπών με αιχμηρό όργανο επάνω σε αυτήν αλλά «επαλείφει την ειδική πέτρα με λιπαρό κραγιόνι που απωθεί το νερό» (Γρηγοράκης, 2004, σελ.227). Πιο συγκεκριμένα στη μέθοδος αυτή, ο τεχνίτης απεικονίζει το δημιουργημά του επάνω στο λείο και καθαρό ιζηματογενές πέτρωμα (αποτελείται από ασβεστίτη) με κραγιόνι (μολύβι ζωγραφικής με χρώμα) ή χημικό υγρό, μελάνι. Το μελάνι αυτό, έχει ως κύριο συστατικό «το κερί, το σαπούνι και την καπνιά» (Παυλόπουλος, 2004, σελ.113) και με τη βοήθεια του χρωστήρα ή του στυλογράφου μελάνης απλώνεται. Αργότερα, αφού εκτελεστούν τα παραπάνω, σταθεροποιεί το έργο του με ομογενές μείγμα παχύρευστων κολλητικών ουσιών και με νιτρικό οξύ, τα οποία δεν μετακινεί για δώδεκα ώρες. Αυτό βοηθάει στην οξείδωση. Μεταγενέστερα, καθαρίζει με νερό και νέφτι την πλάκα, την οποία επιδιώκει να είναι συνεχώς υγρή. Διαποτίζοντας την με νερό, πετυχαίνει να καλύψει τα μη σχεδιασμένα μέρη χωρίς όμως να αλλοιώσει τα εικονογραφημένα. Το τελευταίο στάδιο αυτής της διαδικασίας είναι η τοποθέτηση του χαρτιού στην αλειμμένη με μελάνι επιφάνεια και η εκτύπωση που πραγματοποιείται από μια μηχανή, που λειτουργεί με την κίνηση των χεριών ή από ένα λιθογραφικό πιεστήριο (Αρφαράς, 2009· Γρηγοράκης, 2004· Croft, 2003· Κουτσομπόλης, 2003· Παυλόπουλος, 2004· Simmons, 2002· Simmons, 2005· Stobart, 2005· Φιλιππακοπούλου, 2009).

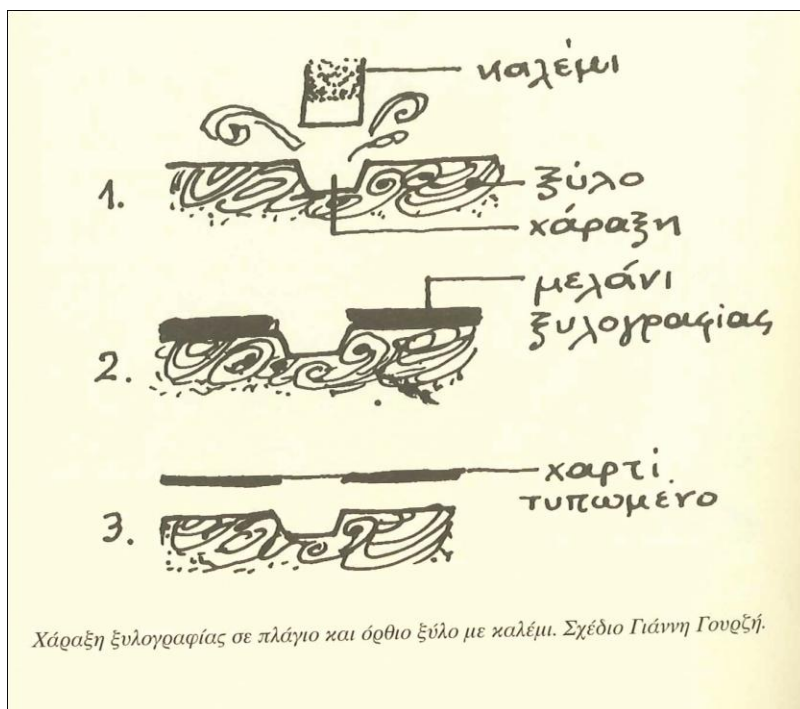

Εικ. 5: Λιθογραφία: Αρφαράς, 2009, σελ.166

Όσον αφορά τις έγχρωμες εκτυπώσεις της λιθογραφίας, γύρω στον 19^ο αιώνα, μεταχειρίζονταν ξεχωριστές πλάκες για κάθε χρώμα. Η προτίμηση της λιθογραφίας για την εκτύπωση των γραμματοσήμων επιτυγχάνει στην καλύτερη ποιότητα, η οποία δεν φθείρεται εύκολα και το μειωμένο κόστος. Επιπλέον, ίσως και το κυριότερο, εξασφάλιζε μεγαλύτερο αριθμών αντιτύπων (Αρφαράς, 2009· Γρηγοράκης, 2004· Παυλόπουλος, 2004).

Παράλληλα, από την τεχνική της χαρακτηριστικής, χρησιμοποιήθηκε και η ξυλογραφία. Αποτελεί μέρος του συνόλου της αναγλυφοτυπίας λόγω του ότι εκτυπώνεται οτιδήποτε προεξέχει από την επιφάνεια της πλάκας. Στη μέθοδο αυτή οι απεικονίσεις των ενσήμων αποτυπώνονται με μελάνι επάνω στην πλάκα, φτιαγμένη από ξύλο, η οποία πρωτύτερα έχει λειανθεί. Συνεπώς, ο τεχνίτης εγχαράσσει σε σχετικά μεγάλο βάθος τη σκληρή αυτή ύλη για να αποσπάσει κομμάτια που δεν επιθυμεί να εντυπωθούν. Αυτό το επιτυγχάνει μέσω κάποιων εργαλείων όπως το καλέμι (είδος σμίλης με πεπλατυσμένη κόψη) ή μικρά μαχαίρια, τα οποία χειρίζεται για τις γραμμές με μικρό πάχος ενώ για τις μορφές με μεγαλύτερη επιφάνεια πλάτους και βάθους χρησιμοποιεί τη σκαρπέλα (εργαλείο με ξύλινη λαβή και λάμα από ατσάλι, με το οποίο διαμορφώνονται κοιλώματα στην επιφάνεια). Μετέπειτα, διαπερνά με ένα κύλινδρο το μελάνι στις εξοχές της μήτρας και τοποθετεί ειδικό χαρτί. Εν συνεχεία, ασκεί πίεση με δύναμη σε αυτό μέσω του λειαντή ή της πρέσα ή ακόμα και με το χέρι. Από αυτή τη διαδικασία, οι διακοσμητικές

παραστάσεις των γραμματοσήμων αποτυπώνονται με αντίθετη διάταξη του αρχικού σχεδίου. Οτιδήποτε εξέχει εντυπώνεται μαύρο ενώ τα υπόλοιπα παραμένουν λευκά. Τέλος, η ποσότητα των αντιγράφων της τεχνικής αυτής είναι περιορισμένη γιατί επηρεάζεται από τις συνθήκες που βρίσκεται η πλάκα (Anderson & Desmet, 2000· Αρφαράς, 2009· Γρηγοράκης, 2004· Παυλόπουλος, 2004· Stobart, 2005· Westley, 2001).

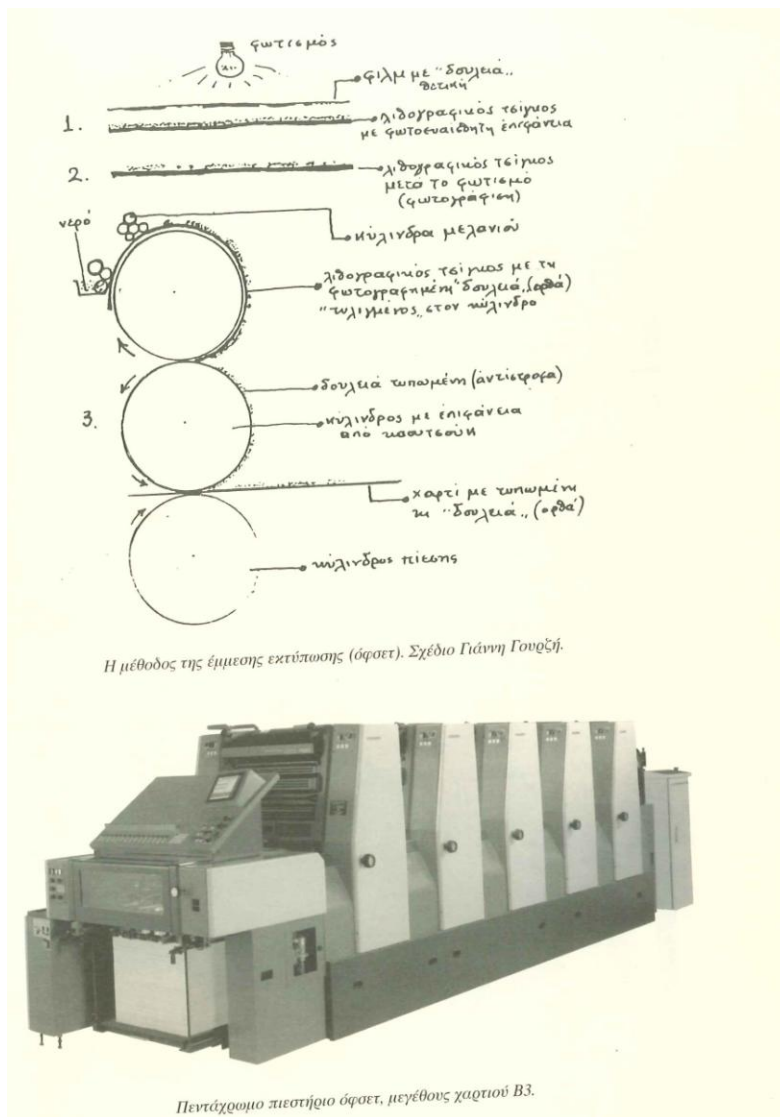
Εικ. 6: Ξυλογραφία: Παυλόπουλος, 2004, σελ.68

Στην έγχρωμη ξυλογραφία ο καλλιτέχνης για να παραγάγει, εικόνα με χρώμα, χρησιμοποιεί ξεχωριστές ξύλινες πλάκες για κάθε ένα από αυτά. Για αυτό το λόγο, καθίσταται αναγκαίο να ανατυπώσει τις αρχικές απεικονίσεις σε διακριτό χαρτί και να το διαπεράσει στο επόμενο ξύλο μέχρι την συμπλήρωση των χρωμάτων. Πέρα από αυτήν τη μέθοδο χρησιμοποιούνταν και οι επιχρωματισμένες, μέθοδοι όπου τα χρώματα τοποθετούνται μετά από την εκτύπωση (Anderson & Desmet, 2000· Αρφαράς, 2009· Γρηγοράκης, 2004· Παυλόπουλος, 2004· Stobart, 2005· Westley, 2001).

Η φωτολιθογραφία είναι άλλη μια εκτυπωτική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την εντύπωση των γραμματοσήμων. Είναι μια διαδικασία που συγκαταλέγεται στο σύνολο της αυτοτυπίας, ομοιοτυπίας. Η μεθοδευμένη σειρά ενεργειών ξεκινά με την αφαίρεση της υγρασίας από τμήμα

χαρτιού, το οποίο είχε σκεπαστεί από επιφάνεια ζελατίνης. Αργότερα, «ευαισθητοποιείται σε διάλυμα διχρωμικού καλίου» (Παυλόπουλος, 2004, σελ.150), το οποίο παραμένει μέχρι να στεγνώσει επάνω σε έκταση ξύλου. Έτσι τυπώνονται στο χαρτί οι αρνητικές απεικονίσεις, οι οποίες αποτελούνται είτε από συμπαγές χρώμα χωρίς τονικές διαβαθμίσεις (γραμμικές), είτε από παραδοσιακό ή ημιτονικό ράστερ. Όσον αφορά τα χρώματα, τα σημεία όπου δέχονται ακτινοβολίες φωτός, αφομοιώνουν ανοικτό καφετί· αντίθετα, τα υπόλοιπα –με τη ζελατίνη- παραμένουν κίτρινα. Μετά, επέρχεται η επικάλυψη της ζελατίνης με μελάνι και μετέπειτα η εισχώρηση της στο νερό για ένα μικρό χρονικό διάστημα είκοσι λεπτών. Το νερό προκαλεί αύξηση του όγκου των σημείων, που περιείχαν ζελατίνη και δεν εκτυπώθηκαν. Στη συνέχεια, ο τεχνίτης σκουπίζει, με υγρό χαρτί, τους υδρατμούς που προκλήθηκαν και με ένα κύλινδρο απομακρύνει το υπόλοιπο χρώμα από τις μη εκτυπωμένες επιφάνειες. Τελευταίο βήμα είναι οι απεικονίσεις, καθώς αφαιρεθούν από το νερό, μεταφέρονται στο λιθογραφικό τσίγκο (Croft, 2003 · Παυλόπουλος, 2004).

Η τελευταία μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε και χρησιμοποιείται μέχρι και σήμερα είναι η λιθογραφία offset. Η έμμεση λιθογραφία offset ή μονάχα offset είναι ακόμη μια μέθοδος εκτύπωσης γραμματοσήμων. Ανήκει και αυτή στην κατηγορία της επιπεδοτυπίας αφού είναι η εξελιγμένη μορφή της λιθογραφίας. Η λέξη offset προέρχεται από το ρήμα set off (της αγγλικής γλώσσας) και φέρει την έννοια του μεταφέρω. Είναι επινόηση του Αμερικανού Άιρα Ράμπελ, λιθογράφος, την οποία και έθεσε σε λειτουργία το 1905. Ο τεχνίτης αυτός τοποθέτησε πάνω στην πλάκα, της λίθινης πρέσας, ευλύγιστα, λεπτά φύλλα κατεργασμένου ψευδαργύρου, τα οποία εναρμόνισε στον συμπαγή, μεταλλικό κύλινδρο. Αυτός κινείται κυκλικά με ιλιγγιώδη ταχύτητα και παράλληλα διαπερνά νερό και μελάνι στο χαρτί, το οποίο βρίσκεται ανάμεσα τους. Μεταξύ των φύλλων ψευδαργύρου με τον κύλινδρο και το χαρτί παρεμβάλλεται ένας άλλος κύλινδρος από καουτσούκ. Ο τελευταίος χρησιμεύει για να εγχαράξει το κείμενο, τις εικόνες και γενικά τα χρώματα σε ράστερ (σύνολο όμοιων κουκίδων που, βρίσκονται πολύ κοντά μεταξύ τους και δημιουργούν μια οπτική εντύπωση εντονότερου ή ασθενέστερου γκριζου, αποδίδουν όγκους, σχήματα, κλπ.) πάνω στο χαρτί (Αρφαράς, 2009· Bodman, 2005· Croft, 2003· Παυλόπουλος, 2004· Simmons, 2002· Stobart, 2005)

Εικ. 7: Λιθογραφία offset: Παυλόπουλος, 2004, σελ.157

Σήμερα, η μέθοδος αυτή έχει σταδιακά αναπτυχθεί και βελτιωθεί σημαντικά. Είναι, ίσως, το κυριότερο μέσο εκτύπωσης χαρτοσήμων. Οι αλλαγές που επήλθαν είναι καθοριστικές, αφού τα φύλλα ψευδαργύρου αντικαταστάθηκαν με φύλλα αλουμινίου ή με επίπεδη, εκτεταμένη επιφάνεια που σχηματίζεται από δύο με τρία μέταλλα ανόμοια μεταξύ τους όπως επίσης και σε πλαστικό ή χαρτί. Η επιφάνειά τους διαμορφώνεται εκ των προτέρων με ακολουθία «μηχανικών και χημικών μεθόδων επεξεργασίας» (Φιλιππακοπούλου, 2009, σελ.21) και αυτό πραγματοποιείται επί το πλείστον με τη φωτομεταφορά. Το επίπεδο σώμα, σε μια από τις δύο πλευρές του, σκεπάζεται με φωτοευπαθή επίστρωση. Το σχέδιο του ενσήμου, που πρόκειται να

εκτυπωθεί, τίθεται πάνω σε αυτό και αφήνεται ακάλυπτο ούτως ώστε να υποστούν και τα δύο εκπομπή φωτός. Συνεπώς, μεταβιβάζεται στο σώμα δια φωτοχημικών διαδικασιών. Την ίδια στιγμή εκδηλώνεται απορροφητικότητα ελαίου γύρω από τις παραστάσεις ενώ υγρών στην περίσσεια επιφάνεια. Ακολούθως, η πλάκα εντάσσεται στην καμπυλωτή προς τα έξω επιφάνεια του κυλίνδρου και την διαδέχεται νότισμα με νερό, το οποίο περιλαμβάνει ενεργές ουσίες. Έτσι, μέσω της κίνησης του κυλίνδρου τυπώνονται τα γραμματόσημα (Croft, 2003· Παυλόπουλος, 2004· Φιλιππακοπούλου, 2009).

Η λιθογραφία offset έχει τη δυνατότητα να παράγει ικανοποιητικό αριθμό αντιτύπων με ποιότητα και να φέρει πολλές μορφές (απεικονίσεις, κείμενα κλπ.) χωρίς καμία δυσκολία και με μειωμένο κόστος. Παράλληλα είναι κατορθωτή η εκτύπωση αρκετών χρωμάτων και στις δύο όψεις (εάν είναι επιθυμητό), κατά την διάρκεια του τυπώματος. Τέλος τα ένσημα μπορούν να αποδοθούν σε όλα τα είδη χαρτιών (Παυλόπουλος, 2004· Φιλιππακοπούλου, 2009).

Στην Κύπρο οι εκτυπωτικές μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν, μετά την ανεξαρτησία της, ήταν οι τεχνικές της χαρακτηριστικής -ξύλογραφία και χαλκογραφία-, ζωγραφική και offset, όπου κυριότερος σχεδιαστής ήταν ο Αλεβίζος Τάσσος. Ο Τάσσος φιλοτέχνησε τα κυπριακά γραμματόσημα, των ταχυδρομικών υπηρεσιών της Κύπρου, από το 1962 έως και το 1984. Οι εκτυπώσεις πραγματοποιούνταν, επί το πλείστον, στην Αθήνα και ελάχιστες στην Λευκωσία. Κατοπινά, από το 1995 μέχρι το 2001 οι εκτυπώσεις εκτελούνταν στο Μπαχρέιν. Μερικοί σχεδιαστές ήταν Ι. Ιακωβίδης, Α. Ιωαννίδης, Α. Μαλέκος, Γ. Σιμωνίδης, Α. Λαδόματος όπως επίσης και Ν. Ράγκος. Σήμερα, η διαδεδομένη μορφή εκτύπωσης ενσήμων είναι η λιθογραφία offset και πραγματοποιούνται στην Λευκωσία και Αθήνα (Λοΐζου, Μιχρανιάν & Ράλλης, 2005· Παυλόπουλου, 1999).

Όπως έχει προαναφερθεί υπήρξαν διάφοροι μέθοδοι εκτύπωσης, η κυριότερη μέθοδος η οποία χρησιμοποιείται και εξελίσσεται είναι η λιθογραφία offset. Η μέθοδος αυτή επέδρασε θετικά στην εκτύπωση της πορείας του μικρού αυτού σχήματος με τα ενδεχόμενα αναπόφευκτα λάθη. Υπάρχει η πιθανότητα σε όλες τις εκτυπώσεις να παρουσιαστούν λάθη.

6. Εκτυπωτικά λάθη

Κατά τη διάρκεια της εκτύπωσης ενδέχεται να υπάρξει εκτροπή. Με άλλα λόγια, υπάρχει πιθανότητα να μην αποδοθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα, εξαιτίας κάποιων παραγόντων που θα παρουσιαστούν κατά την διαδικασία αυτή. Τέτοιου είδους παράγοντες είναι οι λανθασμένες μετονομασίες, ελλείποντα ή επιπρόσθετα χρώματα -που δεν υπάρχουν στο πρωτότυπο-, αλλοίωση της μορφής του σχεδίου (παράλειψη τμήματος του, αλλαγή τοποθεσίας των στοιχείων, θαμπή εικόνα). Ακόμη, μπορεί να εντοπιστούν χαρτόσημα χωρίς οδόντωση ή και υδατόσημο όπως επίσης και διπλό τύπωμα. Όλα αυτά, συνιστούν τα καλούμενα σφάλματα γραμματοσήμων και φέρουν μεγάλη σημασία αφού χάρη αυτών ορίζονται ως μοναδικά, σπάνια και αξίζουν μεγάλα χρηματικά ποσά. Ανάλογα με τη σπανιότητα του σφάλματος καθορίζεται και η αξία του (Ράγκου, 1980).

Τα σφάλματα χωρίζονται σε πέντε κατηγορίες. Οι κατηγορίες αυτές είναι σφάλματα σχεδίου, πλάκας, εκτύπωσης, οδόντωσης και αποτύπωσης εικόνας στο πίσω μέρος. Στην πρώτη κατηγορία, σχεδίου, μπορεί να παρουσιαστεί λόγω αμέλειας σχεδιασμού ενώ στην δεύτερη από ράγισμα της πλάκας ή από μετακίνηση του χαρτιού ως προς αυτή. Στην τρίτη, είναι πιθανόν να προκληθεί από κουκίδες που δίνουν διαφορετική μορφή στις απεικονίσεις. Συχνότερο είναι η αλλαγή των σημείων των χρωμάτων ενώ ελάχιστες φορές η απώλεια ενός από αυτά και η διπλή εκτύπωσή τους. Σε πολύ λίγες περιπτώσεις είναι η εκτύπωση αντίθετου χρώματος. Όσον αφορά την κατηγορία οδόντωσης υπάρχει περίπτωση να τυπωθούν εσοχές και εξοχές δύο ή ακόμα και περισσότερες φορές. Μια άλλη περίπτωση, που μπορεί να προκληθεί, είναι η μετακίνηση σε διάστημα, διαφορετικό από το υπολογιζόμενο. Η λοξή, καθώς και η μη καθ' ολοκληρία των εγχοπών και προεξοχών του ενσήμου, αποτελούν ενδεχόμενα ύπαρξης σε αυτήν την κατηγορία. Επιπλέον, είναι πιθανόν, κάποια από τα φύλλα των χαρτοσήμων να μην διαπεράσουν από τη διατρητική μηχανή, με αποτέλεσμα να τυπωθεί μεγάλος αριθμός από αυτά, χωρίς οδόντωση. Τέλος, στην πέμπτη κατηγορία, οι απεικονίσεις, είναι δυνατόν, να εντυπώνονται στην πίσω όψη του γραμματοσήμου. Εκεί δηλαδή, που τοποθετείται η γόμα του (Κωνσταντίνης, 2005· Ράγκου, 1980· Σπαθής, 2000).

Πέρα από τα προαναφερθέντα σφάλματα, υπάρχουν και άλλοι συντελεστές που προσδιορίζουν την ποιότητα και την αξία του ενσήμου. Αυτοί οι συντελεστές είναι τα περιθώρια και η συμμετρία του, η γόμα και οι σφραγίδες. Συγκαταλέγονται στο σύνολο με τα σφάλματα και

ονομάζονται κακέκτυπα. Αρχικά, τα περιθώρια γραμματοσήμων, ορίζονται ως τα κενά άσπρα διαστήματα στα άκρα της επιφάνειας τους και περιβάλλουν το σχέδιο σχηματίζοντας πλαίσιο. Το πλαίσιο αυτό θα πρέπει να είναι, σε όλες τις πλευρές του, όμοιο σε μέγεθος και σχήμα. Ανάλογα με τις διαστάσεις του πλαισίου ορίζεται και το ταχυδρομικό τέλος του. Δηλαδή αν οι πλευρές είναι πιο μικρές, από τις καθορισμένες, τότε λιγοστεύει η αξία του χαρτοσήμου. Άλλοτε πάλι, όταν απουσιάζει και η γραμμή, που βρίσκεται έξω από αυτό, ή κομμάτι από το σχέδιο τότε αυτό χαρακτηρίζεται ως ελαττωματικό άρα άχρηστο. Η χρησιμοποίηση του δεν εξυπηρετεί κανένα σκοπό. Ένας άλλος χαρακτηρισμός, που μπορεί να δοθεί, είναι ο όρος «ποικιλία» και ορίζεται όταν οι απεικονίσεις αλλάζουν θέση, σε σημείο όπου να αφαιρείται κομμάτι κατά τη διαδικασία της διάτρησης. Όσον αφορά τις σφραγίδες που φέρουν τα γραμματόσημα, θα πρέπει να διακρίνονται πολύ καλά, να είναι καθαρές και να έχουν δημιουργηθεί με καλαισθησία και με τέχνη. Εάν όμως φέρουν μη αναγνωρίσιμα στοιχεία, βρόμικα από μεγάλη ποσότητα μελανιού ή μη καλά σφραγισμένα, τότε έχουν την δυνατότητα να καταστρέψουν τα ένσημα. Τελειώνοντας, η γόμα (παχύρευστη κολλητική ουσία που συναντάται στην πίσω όψη) η ατελής ή με σημάδια ή με οξειδωση υποδηλώνει και πάλι ελαττωματικά (Κωνσταντίνης, 2005· Ράνγκου, 1980· Σπαθής, 2000).

Εν κατακλείδι η πορεία κατασκευής γραμματοσήμου είναι πορεία που σίγουρα χρήζει εξέταση και επιλογής μεθόδου. Η μέθοδος της εκτύπωσης και η πραγμάτωση της οδηγεί σε λάθη, τα οποία μπορούν να αποφευχθούν εφόσον προσεχθούν.

Η ολοκλήρωση της θεωρητικής μελέτης επικεντρώνεται στην μεθοδολογία σχεδιασμού της δικής μου συλλεκτικής σειράς γραμματοσήμων. Η ανάγκη της δημιουργίας της συλλεκτικής σειράς γραμματοσήμων έχει τη δική της πορεία. Η επόμενη ενότητα λοιπόν εστιάζεται στο καθαρά σχεδιαστικό περιεχόμενο των γραμματοσήμων.

7.Μεθοδολογία Σχεδιασμού

Η παρούσα ερευνητική εργασία με θέμα «Σχεδιασμός Γραμματοσήμων» κύριο στόχο είχε, εξ αρχής, το σχεδιασμό μιας συλλεκτικής σειράς γραμματοσήμων και τη σφραγίδα της. Ξεκινώντας την υλοποίηση του σχεδιασμού ασχολήθηκα πρώτα από όλα με την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφία του θέματος αυτού. Η ανεύρεση της, στην αρχή, ήταν αρκετά δύσκολη λόγω του ότι στην Κύπρο η ανάλυση του θέματος είναι περιορισμένη. Όσον αφορά τις Δημοτικές βιβλιοθήκες των πόλεων παρείχαν την ίδια σειρά βιβλίων, η οποία αναφερόταν αποκλειστικά στα κυπριακά γραμματόσημα. Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να παρουσιάσει τον τρόπο δημιουργίας ενός γραμματοσήμου, από την αρχή δημιουργίας του μέχρι και σήμερα, μέσα από την προβολή διάφορων μεθόδων σχεδιασμού και να καταλήξει στην εμφάνιση των κυπριακών γραμματοσήμων. Έτσι, αποτάθηκα στην Βιβλιοθήκη της Ελληνικής Φιλοτελικής Εταιρείας, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ζητώντας τη βασική βιβλιογραφία όπου και την εξασφάλισα. Στη συνέχεια, επισκέφθηκα το Φιλοτελικό Κέντρο και Ταχυδρομικό Μουσείο της Κύπρου, που βρίσκεται στην Λευκωσία. Εκεί ο υπεύθυνος μου ανέλυσε την πορεία ανάπτυξης των κυπριακών γραμματοσήμων, από την αρχή της κυκλοφορίας τους μέχρι και σήμερα, όπως και τα ιστορικά γεγονότα που συνέβαιναν, τα οποία επηρέαζαν την θεματολογία τους. Τέλος, με προμήθευσε με τα προκαθορισμένα φύλλα και περιοδικά γραμματοσήμων που εκδίδονται μαζί με την κυκλοφορία της συλλεκτικής σειράς. Επίσης, μου πρότεινε να μελετήσω προσεκτικά και λεπτομερειακά τους καταλόγους γραμματοσήμων, ούτως ώστε να μπορέσω να κατανοήσω τον τρόπο σχεδιασμού τους.

Έτσι, μέσα από την προαπαιτούμενη, περιεκτική έρευνα περί του χαρτοσήμου και συγκεκριμένα του κυπριακού με βοήθησε αφενός, στο να προσδιορίσω τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματά του, όπως επίσης και τη μεθοδολογία που εκτελείται από το Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών για την κυκλοφορία μιας συλλεκτικής σειράς. Αφετέρου, στην επιλογή της θεματολογίας σχεδιασμού μου, η οποία φέρει την ονομασία «Τα Ιστορικά σύμβολα της Κύπρου». Τα σύμβολα αυτά είναι η Θεά Αφροδίτη, το αγρινό, η ελιά, το σταυρόσχημο ειδώλιο, το περιστέρι, το καράβι της Κερύνειας, ο χάρτης της Κύπρου, το φοινιώτικο αγγείο, το τάλαντο χαλκού και τα σταφύλια. Ο λόγος για τον οποίο επέλεξα να ασχοληθώ με αυτό το θέμα είναι γιατί ο βασικότερος σκοπός των γραμματοσήμων είναι να προβάλλουν την ιστορία και τον πολιτισμό μιας χώρας. Το κάθε ένα παραπάνω σύμβολο έχει τη δική του ιστορία και όλα μαζί αποτελούν τον πολιτισμό της Κύπρου. Ύστερα, γιατί τα θέματα αυτά έχουν σχεδιαστεί αρκετές φορές παραδοσιακά και για το

λόγο αυτό θα ήθελα να δώσω διαφορετική πτυχή του θέματος. Δηλαδή, ο σχεδιασμός του να τηρεί τη σύγχρονη προσέγγιση, όπως ορίζεται στις Γραφικές Τέχνες. Ακόμη, μέσα από το σχεδιασμό μου θα ήθελα να δείξω μια νέα οπτική προσέγγιση στα γραμματόσημα ούτως ώστε να ξεφύγουν από τον κλασσικό, παραδοσιακό τρόπο σχεδίασης. Πιο κάτω θα επεξηγήσω τι εννοώ με τον όρο σύγχρονη προσέγγιση σχεδιασμού όπως επίσης θα περιγράψω λεπτομερώς τα δικά μου γραμματόσημα, ξεχωριστά το κάθε ένα. Τέλος, δίπλα από αυτά θα παραθέσω τα σχετικά ένσημα που έχουν ήδη σχεδιαστεί και κυκλοφορήσει από τις Ταχυδρομικές Υπηρεσίες της Κύπρου, ούτως ώστε να δείξω την έννοια του κλασσικού, παραδοσιακού τρόπου σχεδίασης. Με την έννοια της λέξης μοντερνισμός απαρτίζονται τα κινήματα, με αξία και αισθητικό ενδιαφέρον για τη τέχνη, που κύριο σκοπό είχαν να εξηγήσουν, να υπερασπιστούν και να συντελέσουν στην οικονομική ανάπτυξη και στην ανάπτυξη της τεχνολογίας ούτως ώστε να πετύχουν τη πολιτισμική βιομηχανία. Η βασική αρχή των παραπάνω κινήματων ήταν η ιδέα να δημιουργήσουν μια τέχνη που να συμβαδίζει με τα δεδομένα της περιόδου εκείνης, του εικοστού αιώνα. Να ερχόταν δηλαδή, σε αντίθεση με τις προδιαγραφές και τους καθιερωμένους κανόνες σχεδίασης, όσον αφορά τη θεματολογία αλλά και την υφολογία. Παράλληλα, προσπαθούσαν να ανακαλύψουν μια προσέγγιση που να εκπληρώνει την τέχνη της διακόσμησης. Προσπαθούσαν ακόμη, να επιδιώξουν μια ιδιαίτερη μορφή που να συνάδει με εκείνη της τότε Ευρώπης. Στη συνέχεια, αναλάμβαναν να εξηγήσουν τις ιδιότητες που συνέθεταν το πνευματικό επίπεδο του καλλιτεχνικού δημιουργήματος με απλότητα και προσποίηση (δεν ανταποκρίνονταν στις πραγματικές διαθέσεις) με αποτέλεσμα να επιβάλλεται η βιομηχανία. Απώτερος σκοπός του κινήματος αυτού πέραν από τη νεωτερικότητα, ήταν να μεταρρυθμίσει τη τέχνη και να την προσαρμόσει στις νέες σύγχρονες συνθήκες, απαιτήσεις και απόψεις (Αργκάν, 2006· Κομνηνού, 2010· Τζώνος, 2008)

Έτσι και εγώ στο σχεδιασμό μου, με βάση τα παραπάνω, προσπάθησα να ξεφύγω από τον κλασσικό παραδοσιακό τρόπο σχεδίασης των γραμματοσήμων. Έρχομαι σε αντίθεση δηλαδή με τις σύνηθες προδιαγραφές σχεδιασμού τους που είτε παρατίθενται μέσα από μια φωτογραφία, είτε από μια εικόνα βιβλίου ιστορία όπως έχει οριστεί, χωρίς καμία αλλαγή. Φυσικά τηρούνται τα βασικά γνωρίσματά τους, όπως η αναγραφή της χώρας (Κύπρος- Kubris- Cyprus), της ονομαστικής αξίας του γραμματοσήμου, της θεματολογίας και της χρονολογίας. Επιπλέον, τηρείται το πλαίσιο όπως και οι διαστάσεις του. Ένα άλλο στοιχείο που επιδίωξα να υπάρχει στο σχεδιασμό μου ήταν η λιτότητα αλλά και η απλότητα. Δηλαδή ο σχεδιασμός να είναι όσο το

δυνατό πιο αφαιρετικός και μινιμαλιστικός- απλοποιημένο. Όσον αφορά τα χρώματα προσπάθησα να δώσω και σε αυτά σύγχρονο χαρακτήρα αφού χρησιμοποιώ έντονα και μοντέρνα. Ενώνονται δηλαδή το μοντέρνο με το μίνιμαλ.

Άλλη μια σχεδιαστική προσέγγιση που προσπάθησα να δώσω στα γραμματόσημα μου, πέραν από τα προαναφερθέντα, είναι ένας συνδυασμός σύγχρονου και μπαρόκ. Το μπαρόκ ορίζεται ως η καλλιτεχνική κίνηση που επήλθε τον 17^ο αιώνα και επικράτησε ως το μέσο του 18^{ου} αιώνα. Στην αρχή, όταν πρωτοεμφανίστηκε, οι αντιδράσεις ήταν αρνητικές λόγω του ότι έφερε τη σημασία ενός ασύμμετρου και ασυνήθιστου σχήματος που παράβαινε το κλασσικό, το σύνηθες της εποχής. Η λέξη αυτή προέρχεται από τη πορτογαλική λέξη *barocco*. Στην πορεία η έννοια της, αφού επεκτάθηκε στα πλείστα κράτη της Ευρώπης, παραφράστηκε στη Γαλλία σε *baroque* από όπου και παρέμεινε μέχρι και σήμερα. Έφερε την έννοια του ιδιόμορφου, του παράδοξου. Συνδηλώνει το κίνημα που επιζητούσε να προκαλέσει έντονη έκπληξη και θαυμασμό μέσω του επιβλητικού μεγέθους, της σύνθετης διάταξης των παραστάσεων και της ενοχλητικής φιλοτέχνησης- υπερεπάρκεια των καλλιτεχνικών στοιχείων. Χαρακτήριζε το σύνολο, που αποτελούσε τις τέχνες, με εκκεντρικά γνωρίσματα και απαντιόταν κυρίως στις καθολικές ευρωπαϊκές χώρες εξαιτίας του ότι ερχόταν σε αντίθεση με τη Μεταρρύθμιση και τον Προτεσταντισμό. Παρόλα ταύτα όμως, είχε καθοριστική επίρεια σε όλα τα είδη της τέχνης, όπως τη γλυπτική, την αρχιτεκτονική κλπ. (Ρουμπέκα, 2009· τύπος, 2001)

Σε γενικές γραμμές το Μπαρόκ ασχολήθηκε περισσότερο με την αντιμετώπιση του κενού χώρου και το συνδυασμό των χρωμάτων, με απώτερο σκοπό το επίτευγμα του αξιοθαύμαστου μέσου σύγκλισης όλων των ειδών τέχνης. Συνεπακόλουθο είχε τη θετική αντιμετώπιση του από τους παρακολουθητές, οι οποίοι εντάσσονταν στο έργο. Στα σχήματά του συναντιόνταν η καμπυλωτή γραμμή, τα δυσνόητα περιγράμματα, «η συστροφική και φαινομενική αχαλίνωτη κίνηση (συνήθως είναι ανοδική)» (τύπος, 2001) και η προσέγγιση προς το κέντρο. Με βάση τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά θέλησα να εντάξω μερικά από αυτά στο σχεδιασμό μου όπως τη καμπυλωτή γραμμή, τα διακοσμητικά περιγράμματα, την επανάληψη των σχημάτων και τη σύνθεση χρωμάτων με τη διαφορά ότι προσπάθησα να τα προσαρμόσω με απλό, λιτό σύγχρονο τρόπο χωρίς να γίνομαι υπερβολική (Ρουμπέκα, 2009· τύπος, 2001)

Θεά Αφροδίτη: Η Αφροδίτη είναι η θεά της ομορφιάς και της αγάπης. Από την αρχαία εποχή, η Κύπρος αποκαλείται ως το νησί της Αφροδίτης. Γύρω από τον μύθο αυτό όμως, έχουν ειπωθεί

πολλές ερμηνείες όσον αφορά την προέλευση της. Αρχικά, ο Καραγιώργης το 2002, στο άρθρο του «Η Μεγάλη Θεά της Κύπρου και η γέννηση της Αφροδίτης» αναφέρει ότι:

«Σύμφωνα με τον Ησίοδο, στην αρχή υπήρχε το Χάος, ύστερα δημιουργήθηκε η Γη και ο Ουρανός που γέννησαν τρομερούς γιους. Ένας από αυτούς ήταν ο Κρόνος, που ακρωτηρίασε τον πατέρα του για να θέσει τέρμα στη δημιουργία τεράτων. Σύμφωνα πάντα με τον Ησίοδο, ο Κρόνος απέκοψε τα γεννητικά όργανα του πατέρα του που έπεσαν στην θάλασσα και για πολύ καιρό παρασύρονταν από τα κύματα του ωκεανού. Γύρω τους δημιουργήθηκε άσπρος αφρός από τον οποίο φύτρωσε μια κόρη, που πήγε πρώτα στα Κύθηρα και από εκεί εμφανίστηκε στη θαλασσοφίλητη Κύπρο ως σεβαστή και πανώρια θεά. Κάτω από τα πόδια της και γύρω της φύτρωνε χορτάρι. Οι θεοί και οι άνθρωποι την ονόμασαν Αφροδίτη» (σελ.115).

Άλλες πηγές αναφέρουν ότι η γέννηση της πραγματώθηκε στις ακτές της Πάφου, την ονομαζόμενη «Πέτρα του Ρωμιού». Από την άλλη, οι παραπάνω μύθοι έρχονται σε αντίθεση με το τραγικό ποιητή Όμηρο, ο οποίος την προβάλλει ως την κόρη του Δία και της Διώνης. Την αποκαλούσε άλλοτε ως Κύπριδα, γιατί τη θεωρούσε ως την Θεά του νησιού και άλλοτε ως Αφροδίτη. Παράλληλα, σημειώνει σε ποιήματα του για υπάρχοντες ναούς στην Πάφο (Καραγιώργης, 2002· Ράνγκος, 2009).

Πιο κάτω έχω παραθέσει ένα γραμματόσημο (εικόνα 8), που έχει κυκλοφορήσει και έχει θέμα την Θεά Αφροδίτη παραλληλίζοντας το (εικόνα 9), με τη δική μου προσέγγιση σχεδιασμού της. Στο χαρτόσημο αυτό απεικονίζεται το κεφάλι της Αφροδίτης, από το οποίο τα μόνα χαρακτηριστικά που έχω κρατήσει είναι τα μάτια και τα μαλλιά. Τα μαλλιά αποτελούνται από ένα σχήμα, επηρεασμένο από το μπαρόκ στυλ με καμπύλες και επαναλαμβάνεται σε όλη την επιφάνεια δημιουργώντας ένα μοτίβο. Σε αυτά φαίνεται να υπάρχει μια κίνηση. Από την άλλη τα μάτια είναι κλειστά και διακρίνονται μόνο οι βλεφαρίδες. Επίσης, σε κάθε μια από τις γωνίες του έχω τοποθετήσει την ίδια φόρμα η οποία φέρει στοιχεία από τον βασικό σχεδιασμό της κεντρικής φιγούρας και δημιουργεί ένα πλαίσιο. Τα χρώματα που χρησιμοποίησα είναι τόνοι του μαύρου και το έντονο ροζ. Στα πλάγια αναγράφονται δεξιά, με κεφαλαία γράμματα η χώρα, ΚΥΠΡΟΣ- KYBRIS- CYPRUS, και αριστερά η θεματολογία, «Θεά Αφροδίτη», καθώς και η χρονολογία, 2011. Η γραμματοσειρά που χρησιμοποίησα είναι η Century Gothic και ο λόγος γιατί είναι απλή, χωρίς ακρέμονες, ευανάγνωστη. Η ονομαστική αξία του είναι €1.31, όπου

προσπάθησα να της δώσω ένα χαρακτήρα που να συνάδει με τον υπόλοιπο σχεδιασμό. Οι διαστάσεις του είναι 4 επί 3,2 cm. Όσον αφορά το πλαίσιο και την συμμετρία είναι ασύμμετρο. Η μέθοδος σχεδιασμού που χρησιμοποίησα είναι η εικονογράφιση μέσω του προγράμματος Adobe Illustrator. Με αυτό το σχεδιασμό θέλησα να αναδείξω την ομορφιά και την ηρεμία που διέπει την Θεά Αφροδίτη.

Εικ. 8: Αφροδίτη: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει

Εικ. 9: «Θεά Αφροδίτη»

Σταυρόσχημο ειδώλιο: Στο ειδώλιο αυτό, που ανακαλύφθηκε στην Πάφο και χρονολογείται από τη Χαλκολιθική εποχή γύρω στα 3.000 π.χ., αναπαριστάται μια γυναικεία μορφή με τα χέρια ανοιχτά σε σχήμα σταυρό. Το μέγεθός του είναι αρκετά μεγάλο και είναι φτιαγμένο από πικρόλιθο. Είναι απλό χωρίς σχήματα και γύρω από το λαιμό υπάρχει ένα κόσμημα και είναι όμοιο με το ίδιο το ειδώλιο. Το σταυρόσχημο ειδώλιο απεικονίζεται στην όψη των κυπριακών νομισμάτων του ενός και των δύο ευρώ. Πιστεύεται ότι το σταυρόσχημο ειδώλιο φανερώνει την λατρεία προς την θεά της Γονιμότητας. Άλλη εκδοχή υποστηρίζει πως το ειδώλιο αυτό θεωρείται φυλακτό γονιμότητας (Καραγιώργης, 2002· Τόλη, 2008· Ροντογιάννης, 2005).

Παρακάτω έχω εκθέσει ένα γραμματόσημο (εικόνα 10), που έχει κυκλοφορήσει και έχει θέμα το σταυρόσχημο ειδώλιο παραβάλλοντας το (εικόνα 11) με το δικό μου σχεδιασμό του συγκεκριμένου ειδωλίου. Στο ένσημο αυτό αναπαριστάται μόνο η φόρμα του και αφαιρείται το κόσμημα. Η φιγούρα αυτή απαρτίζεται από ένα σχήμα, διαμορφωμένο και αυτό από το μπαρόκ στυλ όπου και επαναλαμβάνεται σε όλη την επιφάνεια σχηματίζοντας ένα μοτίβο. Είναι

τοποθετημένο στο κέντρο. Στις γωνιές και αυτού του ενσήμου έχω εντάξει ένα σχήμα που επαναλαμβάνεται ακριβώς το ίδιο και είναι παρμένο από τον βασικό σχεδιασμό της κεντρικής φιγούρας και δημιουργεί ένα πλαίσιο. Τα χρώματα που χρησιμοποίησα είναι τόνοι του μαύρου, το μωβ και το μπλε. Στα πλάγια αναγράφονται και σε αυτό κεφαλαία γράμματα δεξιά η χώρα και αριστερά η θεματολογία με τη χρονολογία. Η γραμματοσειρά που χρησιμοποίησα είναι η Century Gothic. Η ονομαστική αξία του είναι €1.31, και χαρακτήρα που να συνάδει με τον υπόλοιπο σχεδιασμό. Οι διαστάσεις του είναι 3,5 επί 4,1 cm. Όσον αφορά το πλαίσιο και την συμμετρία είναι ισόπαχο σε όλες τις πλευρές του. Η μέθοδος σχεδιασμού που χρησιμοποίησα και εδώ είναι η εικονογράφηση μέσω του προγράμματος Adobe Illustrator.

Εικ. 10: Σταυρόσχημο ειδώλιο: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει

Εικ. 11: Σταυρόσχημο ειδώλιο

Αγρινό: Το αγρινό είναι ενδημικό ζώο της Κύπρου και συγκαταλέγεται στην πανίδα της. Συναντάται μόνο στην Κύπρο. Το επιστημονικό λατινικό του όνομα είναι *Onis gmelini orhion*. Ανήκει στην κατηγορία των αιγοπροβάτων και είναι είδος υπό προστασία, εξ αιτίας του γεγονότος ότι επικρατούσε στο νησί, πριν από την ανεξαρτητοποίηση της το 1960, κυνηγετική περίοδος. Σήμερα είναι υπό την προστασία του Τμήματος Δασών, σε ειδικούς χώρους προστασίας στο δάσος της Πάφου και του Τροόδους. Συναποτελεί, ένα από τα σύμβολα της Κύπρου λόγω της εχέγγυος αξίας του (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 2005· Κυπριακό Κέντρο περιβαλλοντικής έρευνας και εκπαίδευσης, 2006).

Στη συνέχεια, έχω παραθέσει ένα γραμματόσημο (εικόνα 12), που έχει κυκλοφορήσει και έχει θέμα το αγρινό παραβάλλοντας το (εικόνα 13) με το δικό μου σχεδιασμό. Στο χαρτόσημο αυτό αποδίδεται μόνο το κεφάλι του ζώου. Μέσα σε αυτό έχω εντάξει καμπυλωτές γραμμές, οι οποίες δημιουργούν διάφορα σχήματα και όλα μαζί μια σύνθεση. Προσπάθησα να διατηρήσω και σε αυτό το γραμματόσημο το μπαρόκ στυλ για να υπάρχει συνοχή και αλληλουχία με τα προαναφερθέντα. Είναι τοποθετημένο πάνω δεξιά, με μέγεθος τόσο όσο να καλύπτει την επιφάνεια. Στις τρεις από τις τέσσερις γωνιές αυτού του ενσήμου έχω σχεδιάσει ένα σχήμα που επαναλαμβάνεται ακριβώς το ίδιο και είναι παρμένο από τον βασικό σχεδιασμό της κεντρικής φιγούρας και δημιουργεί ένα πλαίσιο. Στην τέταρτη, πάνω αριστερά, έχω τοποθετήσει το ταχυδρομικό τέλος, το οποίο δεν έχει αλλάξει μορφή. Τα χρώματα που χρησιμοποίησα είναι τόνοι του καφέ, έντονο ροζ, άσπρο και το μπλε. Στα πλάγια αναγράφονται και σε αυτό κεφαλαία γράμματα δεξιά η χώρα και αριστερά η θεματολογία με τη χρονολογία ούτω ώστε να υπάρχει σύνδεση με τα προηγούμενα. Η γραμματοσειρά που χρησιμοποίησα είναι η Century Gothic. Οι διαστάσεις του είναι 4 επί 3,2 cm. Όσον αφορά το πλαίσιο και την συμμετρία είναι ισόπαχο σε όλες τις πλευρές του. Η μέθοδος σχεδιασμού που χρησιμοποίησα και εδώ είναι η εικονογράφιση μέσω του προγράμματος Adobe Illustrator.

Εικ. 12: Κυπριακό Αγρινό: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει

Εικ. 13: Αγρινό

Φοινιώτικο αγγείο: Το χωριό Φοινί ήταν και είναι ένα από τα πιο σημαντικά κέντρα αγγειοπλαστικής τέχνης στην Κύπρο. Το πιο ξακουστό έργο τέχνης των Φοινιωτών είναι το φοινιώτικο αγγείο. Λόγω της μεγάλης επιδεξιότητας στη δημιουργία του αγγείου αυτού,

τιμήθηκε με την απεικόνιση του στο προηγούμενο νόμισμα των 10 σέντς της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κυπριακής παράδοσης (Γιαβάση, 2007).

Ακολούθως, έχω προβάλει το νόμισμα των 10 σέντς (εικ.14), που απεικονίζει το φοινιάτικο αγγείο έναντι (εικ.15) με το δικό μου σχεδιασμό του γραμματοσήμου με το ίδιο θέμα. Στο χαρτόσημο αυτό (εικ.16) έχω κάνει κάποιες αλλαγές από το πρωτότυπο. Οι αλλαγές αφορούν το σχήμα του αγγείου και τη τοποθεσία των πουλιών. Όπως διακρίνεται και πιο κάτω το σχήμα του αγγείου διαφέρει και ο λόγος είναι για να γίνει πιο ευδιάκριτη η μορφή του. Όσον αφορά τη τοποθεσία των πουλιών αρχικά βρίσκονται στα χερούλια του αγγείου ενώ εγώ τα τοποθέτησα στο στόμιο του. Τα πουλιά συνθέτονται από καμπυλωτές γραμμές, οι οποίες δημιουργούν διάφορα σχήματα και όλα μαζί μια σύνθεση. Πάνω από αυτά υπάρχει ένα λουλούδι που συνάδει με το σχεδιασμό των πουλιών, και το επανατοποθετώ πάνω στο αγγείο με χαμηλό opacity (μείωση της έντασης του χρώματος). Προσπάθησα να διατηρήσω και σε αυτό το γραμματόσημο το μπαρόκ στυλ για να υπάρχει συνοχή και αλληλουχία με τα προαναφερθέντα. Είναι τοποθετημένο στο κέντρο, με μέγεθος τόσο όσο να καλύπτει την επιφάνεια. Στις τέσσερις γωνιές του έχω εντάξει ένα σχήμα, όμοιο με το λουλούδι, αφού φέρει στοιχεία του και επαναλαμβάνεται ακριβώς το ίδιο δημιουργεί ένα πλαίσιο. Τα χρώματα που χρησιμοποίησα είναι τόνοι του καφέ, cyan και το μπλε. Στα πλάγια αναγράφονται και σε αυτό δεξιά κεφαλαία γράμματα η χώρα και αριστερά η θεματολογία με τη χρονολογία. Η γραμματοσειρά που χρησιμοποίησα είναι η Century Gothic. Οι διαστάσεις του είναι 4 επί 3,2 cm. Όσον αφορά το πλαίσιο και την συμμετρία είναι ισόπαχο σε όλες τις πλευρές του. Η μέθοδος σχεδιασμού που χρησιμοποίησα και εδώ είναι η εικονογράφηση μέσω του προγράμματος Adobe Illustrator.

Εικ. 12: Νόμισμα των 10 σεντς

Εικ. 13: Αγγινό

Περιστέρι: Το περιστέρι είναι ένα από τα σύμβολα της Κύπρου και συμπαραδηλώνει την ειρήνη, την αρμονία, την ελπίδα και την ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960. Αναπαριστάται στο θυρεός του λογοτύπου της Κυπριακής Δημοκρατίας (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 2006).

Όπως έχω παρουσιάσει τα πιο πάνω γραμματόσημα, με τον ίδιο τρόπο και εδώ έχω τοποθετήσει δύο ένσημα με την ίδια θεματολογία σχεδιασμού, η οποία αφορά το περιστέρι (εικόνες 16, 17). Στην εικόνα 18 εικονίζεται η μορφή του περιστεριού, όπου έχω ενσωματώσει ένα σχήμα. Το σχήμα αυτό είναι παρμένο από τα λευκαρίτικα κεντήματα, το οποίο έχω όμως απλοποιήσει αρκετά για να συσχετίζεται με την υπόλοιπη σειρά. Προσπάθησα να εφαρμόσω και σε αυτό το μπαρόκ στυλ. Στις τέσσερις γωνίες του έχω δημιουργήσει ένα σχήμα που επαναλαμβάνεται ακριβώς το ίδιο και είναι παρμένο από το προαναφερθέν κίνημα δημιουργώντας ένα περίγραμμα. Τα χρώματα που χρησιμοποίησα είναι τόνοι του γκριζου, πράσινο, άσπρο και το μπλε. Στα πλάγια αναγράφονται και σε αυτό κεφαλαία γράμματα δεξιά η χώρα και αριστερά η θεματολογία με τη χρονολογία με μπλε χρώμα. Η γραμματοσειρά που χρησιμοποίησα είναι η Century Gothic. Οι διαστάσεις του είναι 4 επί 3,2 cm. Η ονομαστική αξία του είναι €1.31 και παραμένει με τον ίδιο σχεδιασμό. Όσον αφορά το πλαίσιο και την συμμετρία είναι διαφέρει ελάχιστα στις πλευρές του. Η μέθοδος σχεδιασμού που χρησιμοποίησα και εδώ είναι η εικονογράφηση μέσω του προγράμματος Adobe Illustrator.

Εικ. 16: Ευρώπη: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει

Εικ. 17: Περιστέρι

Ελιά: Η ελιά είναι σύμβολο ειρήνης, προστασίας, γονιμότητας. Κλαδιά ελιάς με καρπούς πλαισιώνουν την ασπίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Θεωρείτο θεϊκό δώρο στην αρχαία

Ελλάδα και σύμβολο νίκης, αθανασίας και γενικά των ολυμπιακών ιδεωδών, γι αυτό το λόγο και οι νικητές των ολυμπιακών αγώνων έπαιρναν ένα στεφάνι από κλαδιά ελιάς (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 2006).

Όσον αφορά την σχεδιαστική προσέγγιση που ακολούθησα για την ελιά παρουσιάζεται στην εικόνα 20 ενώ δίπλα της (εικόνα 18) είναι το γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει από την κυπριακή δημοκρατία. Στο ένσημο αυτό (εικόνα 19) παριστάνεται η αρνητική φόρμα των φύλλων της ελιάς. Ο χώρος δηλαδή που δημιουργείτε έξω από το περίγραμμα τους, ο νοητός. Η εξωτερική μορφή της φιγούρας αυτής αποδίδεται από ένα σχήμα, προσαρμοσμένο και αυτό από το μπαρόκ στυλ, με τις καμπυλωτές γραμμές. Στο κέντρο, μεταξύ των δύο φύλλων, έχω τοποθετήσει μια ελιά, για να δίνει περισσότερο την αίσθηση του αντικειμένου. Στις γωνιές και αυτού του ενσήμου έχω κατατάξει ένα σχήμα που επαναλαμβάνεται ακριβώς το ίδιο και είναι παρμένο από τον βασικό σχεδιασμό της κεντρικής φιγούρας και δημιουργεί ένα πλαίσιο. Τα χρώματα που χρησιμοποίησα είναι τόνοι του μαύρου, τόνοι του πράσινου και το κόκκινο. Στα πλάγια αναγράφονται και σε αυτό κεφαλαία γράμματα δεξιά η χώρα και αριστερά η θεματολογία με τη χρονολογία. Η γραμματοσειρά που χρησιμοποίησα είναι η Century Gothic. Η ονομαστική αξία του είναι €1.31 και εξακολουθεί να έχει την ίδια μορφή. Οι διαστάσεις του είναι 4 επί 3,2 cm. Η μέθοδος σχεδιασμού είναι εικονογράφηση μέσω του προγράμματος Adobe Illustrator.

Εικ. 18: 50 χρόνια Κυπριακής Δημοκρατίας: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει

Εικ. 19: Ελιά

Καράβι της Κερύνειας: το αρχαίο καράβι της Κερύνειας είναι ιστορικό ορόσημο της κυπριακής ιστορίας. Αποτελεί το παλαιότερο καλύτερα διατηρημένο στον κόσμο ξύλινο εμπορικό πλοίο που είχε βρεθεί στο

βυθό της θάλασσας. Βρέθηκε λίγα χιλιόμετρα μακριά από τα παράκτια της Κερύνειας. Είχε μήκος 14,75 μέτρα και πλάτος 4,30 μέτρα. Πιστεύεται πως ταξίδευε από τα νησιά του Αιγαίου ή τα παράλια της Ιωνίας και έφτανε μέχρι την Κύπρο και πιθανόν και τη Συρία (Κυπριακή ολυμπιακή επιτροπή, 2008: Τμήμα αρχαιοτήτων, 2011).

Έτσι, επόμενο στάδιο μετά την ιστορική σύνδεση του καραβιού με την Κύπρο ήταν η επινόηση του σχεδίου και μετέπειτα να αποδοθεί οπτικά όπως φαίνεται και στην εικόνα 21. Δίπλα έχω τοποθετήσει ένα από τα ήδη υπάρχον γραμματόσημα (εικόνα 20), το οποίο έχει κυκλοφορήσει. Στην εικόνα 21 αποτυπώνεται το καράβι να επιπλέει στη θάλασσα, με διαφορετική οπτική γωνία από την πραγματικότητα. Αρχικά, στην θάλασσα έχω φτιάξει μια σύνθεση που αποτελείται από ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο. Το μοτίβο αυτό συνθέτεται από όμοια, καμπυλωτά σχήματα. Όσον αφορά το καράβι έχω κρατήσει τη μορφή του με την διαφορά ότι την απλοποίησα αρκετά, αφαιρώντας τα επιπλέον χαρακτηριστικά του. Στα πανιά έχω δημιουργήσει ένα στοιχείο που επαναλαμβάνεται. Για να ξεχωρίζουν όμως μεταξύ τους τα δύο πανιά, έχω τοποθετήσει διαφορετικά χρώματα. Προσπάθησα να διατηρήσω και σε αυτό το γραμματόσημο το μπαρόκ στυλ. Στις γωνιές του δεν έχω εντάξει σχήματα, όπως στα προηγούμενα και ο λόγος είναι για να μην γίνει υπερβολικό, παρά μόνο την ονομαστική αξία, στην πάνω αριστερή γωνία. Τα χρώματα που χρησιμοποίησα είναι τόνοι του μαύρου, έντονο ροζ, κίτρινο, άσπρο, cyan και το μπλε. Στα πλάγια αναγράφονται και σε αυτό δεξιά κεφαλαία γράμματα η χώρα και αριστερά η θεματολογία με τη χρονολογία ούτω ώστε να υπάρχει σύνδεση με τα προηγούμενα. Η γραμματοσειρά που χρησιμοποίησα είναι η Century Gothic. Οι διαστάσεις του είναι 3,5 επί 4,1 cm. Τέλος, το πλαίσιο και η συμμετρία είναι ισόπαχο σε όλες τις πλευρές του. Η μέθοδος σχεδιασμού είναι η εικονογράφηση μέσω του προγράμματος Adobe Illustrator.

Εικ. 20: Κερύνεια: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει

Εικ. 21: Καράβι της Κερύνειας

Χάρτης της Κύπρου: Απεικονίζεται ο χάρτης της Κύπρου, όπου διαχωρίζεται σε βόρειο και νότιο τμήμα. Το βόρειο τμήμα είναι υπό τουρκική κατοχή ενώ το νότιο, ελεύθερο. Δηλώνεται διαμέσω του γραμματοσήμου η διαμαρτυρία προς ολόκληρο τον κόσμο για την τουρκική κατοχή. Επίσης είναι το σήμα κατατεθέν του νησιού (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, 2006·Σαββαΐδης, 1998).

Ομοίως για τον χάρτη της Κύπρου έχω σχεδιάσει ένα γραμματόσημο (εικόνα 23) αντιπαραθέτοντας το με ένα με το ίδιο θέμα και που έχει ήδη κυκλοφορήσει (εικόνα 22). Στην εικόνα 23 παριστάνεται η Κύπρος στο κέντρο του ενσήμου. Στο εσωτερικό της ενέταξα ένα σχήμα, παρμένο από το μπαρόκ, το οποίο επαναλαμβάνεται σε ολόκληρη την επιφάνεια. Ο διαχωρισμός της σε δύο τμήματα γίνεται εμφανής με τη χρήση διαφορετικών χρωμάτων. Στις τέσσερις γωνιές του έχω δημιουργήσει ένα σχήμα που επαναλαμβάνεται ακριβώς το ίδιο και είναι παρμένο από το προαναφερθέν κίνημα δημιουργώντας ένα περίγραμμα. Τα χρώματα που χρησιμοποίησα είναι τόνοι του μαύρου, το κόκκινο και το cyan. Στα πλάγια αναγράφονται πάλι με κεφαλαία γράμματα δεξιά η χώρα και αριστερά η θεματολογία με τη χρονολογία με μαύρο χρώμα. Η γραμματοσειρά που χρησιμοποίησα είναι η Century Gothic. Οι διαστάσεις του είναι 4 επί 3,2 cm. Η ονομαστική αξία του είναι €1.31 και παραμένει με τον ίδιο σχεδιασμό. Η μέθοδος σχεδιασμού που χρησιμοποίησα και εδώ είναι η εικονογράφιση μέσω του προγράμματος Adobe Illustrator.

Εικ. 22: Ενωμένη Ευρώπη: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει

Εικ. 23: Καράβι της Κερύνειας

Χαλκός: Ο χαλκός ήταν το σημαντικότερο μέταλλο εξαγωγής της Κύπρου στην Αρχαιότητα. Υπήρξε λόγος μεγάλων εισοδημάτων στο νησί αλλά και σημαντική αιτία κατάκτησης του. Για

εμπορικούς σκοπούς ο χαλκός χρειαζόταν να σχηματιστεί σε τάλαντα σταθερού βάρους και σχήματος (Κασιενίδου, 2009).

Ταυτόσημα, σύμφωνα με το σκεπτικό της μεθοδολογίας σχεδιασμού, για το τάλαντο χαλκού έχω σχεδιάσει ένα γραμματόσημο (εικόνα 25) παραλληλίζοντας το με ένα άλλο, που φέρει το ίδιο θέμα και έχει ήδη κυκλοφορήσει από τις κυπριακές ταχυδρομικές υπηρεσίες (εικόνα 24). Έτσι, στην εικόνα 25 παρουσιάζεται το τάλαντο στο κέντρο του ενσήμου. Μέσα σε αυτό ενέταξα ένα σχήμα, παρμένο από το μπαρόκ, το οποίο επαναλαμβάνεται σε ολόκληρη την επιφάνεια. Στις τέσσερις γωνιές του έχω δημιουργήσει ένα σχήμα που επαναλαμβάνεται ακριβώς το ίδιο και είναι παρμένο από τον κεντρικό σχεδιασμό. Τα χρώματα που χρησιμοποίησα είναι τόνοι του πορτοκαλί και το σκούρο πρασινο. Στα πλάγια αναγράφονται πάλι με κεφαλαία γράμματα δεξιά η χώρα και αριστερά η θεματολογία με τη χρονολογία με πράσινο χρώμα. Η γραμματοσειρά που χρησιμοποίησα είναι η Century Gothic. Οι διαστάσεις του είναι 4 επί 3,2 cm. Η ονομαστική αξία του είναι €1.31 και παραμένει με τον ίδιο σχεδιασμό. Η μέθοδος σχεδιασμού που χρησιμοποίησα και εδώ είναι η εικονογράφηση μέσω του προγράμματος Adobe Illustrator.

Εικ. 24: Εμπορία χαλκού: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει

Εικ. 25: Τάλαντο χαλκού

Σταφύλι της Κύπρου: Το σταφύλι είναι γνωστό από τα μυθικά χρόνια. Στην Κύπρο υπάρχουν διεθνώς αναγνωρισμένοι κρασιοπαραγωγοί. Η αρχαιότερη απόδειξη ύπαρξης σταφυλιού έγινε στις ανασκαφές του νεολιθικού χώρου στη Βρύση του Αγ. Επίκτητου, γύρω στα 4500-3900 π.Χ. Με βάση άλλα αρχαιολογικά ευρήματα, η καλλιέργεια του αμπελιού στην Κύπρο ξεκίνησε στις αρχές της 2^{ης} χιλιετηρίδας π.Χ. και έκτοτε η αμπελοκαλλιέργεια, καθώς και η οινοποιία αποτέλεσαν τις κυριότερες ασχολίες των Κυπρίων (Ηλιόπουλος, 2010).

Το τελευταίο γραμματόσημο της σειράς που έχω ετοιμάσει είναι με θέμα το σταφύλι (εικόνα 27) εκθέτοντας το με ένα ήδη υπάρχων (εικόνα 26). Έτσι, στην εικόνα 27 αναπαριστάται ένα τσαμπί σταφύλι στο κέντρο του ενσήμου. Τις ρόγες σχηματίζουν καμπυλωτές γραμμές, οι οποίες σχηματίζουν τις μορφές τους. Το φύλλο του έχει παραμείνει με τη ίδια, γνωστή μορφή. Στις τέσσερις γωνιές του έχω δημιουργήσει ένα σχήμα που επαναλαμβάνεται ακριβώς το ίδιο και είναι παρμένο από τον κεντρικό σχεδιασμό. Το σκεπτικό δημιουργίας του είναι και αυτό επηρεασμένο από το μπαρόκ. Τα χρώματα που χρησιμοποίησα είναι τόνοι του καφέ και του μωβ. Στα πλάγια αναγράφονται πάλι με κεφαλαία γράμματα δεξιά η χώρα και αριστερά η θεματολογία με τη χρονολογία με σκούρο καφέ χρώμα. Η γραμματοσειρά που χρησιμοποίησα είναι η Century Gothic. Οι διαστάσεις του είναι 3,5 επί 4,1 cm. Η ονομαστική αξία του είναι €1.31 και παραμένει με τον ίδιο σχεδιασμό. Η μέθοδος σχεδιασμού που χρησιμοποίησα και εδώ είναι η εικονογράφιση μέσω του προγράμματος Adobe Illustrator.

Εικ. 26: κοινή έκδοση Ρουμανίας- Κύπρου: Γραμματόσημο που έχει ήδη κυκλοφορήσει

Εικ. 27: Σταφύλι της Κύπρου

Κλείνοντας με την παρουσίαση της σειράς των γραμματοσήμων που έχω ετοιμάσει, στο τέλος παραθέτω και την σφραγίδα της σειράς (εικόνα 28). Είναι παρμένη μέσα από το σχεδιασμό των σχημάτων των γραμματοσήμων και κάτω στο κέντρο είναι τοποθετημένη η Κύπρος. Στο κάτω ημικύκλιο της αναγράφεται η χώρα (ΚΥΠΡΟΣ- KYBRIS- CYPRUS) καθώς και η ημερομηνία 2/5/2011. Το χρώμα που χρησιμοποίησα είναι το μαύρο και ο λόγος είναι γιατί οι σφραγίδες των γραμματοσήμων είναι μαυρόασπρες. Είναι και αυτή εικονογράφιση στο πρόγραμμα Adobe Illustrator.

Εικ. 28: Σφραγίδα σειράς «Τα Ιστορικά Σύμβολα της Κύπρου»

Στην επόμενη σελίδα υπάρχει ολοκληρωμένη η σειρά των γραμματοσήμων με τις κανονικές διαστάσεις τους. Από τα χαρακτηριστικά του γραμματοσήμου, εκείνα που δεν χρησιμοποίησα στο δικό μου σχεδιασμό είναι το υδατόσημο και η γόμα λόγω του ότι αυτά χρησιμοποιούνται σε γραμματόσημο του κράτους που πρόκειται να κυκλοφορήσουν. Επιπλέον, έχω τοποθετήσει γύρω από κάθε ένα γραμματόσημο οδόντωση (γίνεται μόνο μέσω διατρητικής μηχανής), ούτως ώστε να είναι αντιληπτό ότι είναι γραμματόσημο. Η μέθοδος με την οποία εκτύπωσα τα γραμματόσημα μου είναι digital. Δεν χρησιμοποίησα καμία από τις προαναφερθέντες εκτυπωτικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την εκτύπωση τους για το λόγο ότι οι εκτυπώσεις αυτές πραγματοποιούνται για μεγάλες ποσότητες ενσήμων και από την άλλη το κόστος εκτυπώσεις τους είναι μεγάλο. Τέλος, η σχεδιαστική διαδικασία ήταν αρκετά δύσκολη και χρονοβόρα αφού εξαιτίας του μεγέθους έπρεπε συνεχώς να γίνονται αλλαγές ούτως ώστε να είναι εμφανείς οι λεπτομέρειες.

Σκοπός, είναι με το τέλος της πτυχιακής εργασίας, να εκδώσω τη σειρά που έχω ετοιμάσει.

Εικ. 29: Σειρά γραμματοσήμων «Τα Ιστορικά Σύμβολα της Κύπρου»

8.Επίλογος

Η παρούσα εργασία με θέμα «Σχεδιασμός Γραμματοσήμων» προβάλλει την προσπάθεια όπως και την επίτευξη του σχεδιασμού μιας συλλεκτικής σειράς γραμματοσήμων. Η θεματολογία της σειράς πάρθηκε μέσα από την ιστορία της Κύπρου και συγκεκριμένα μέσα από τα ιστορικά μνημεία και γεγονότα της. Εν συνεχεία, μέσα από τη διεκπεραίωση της εργασίας αυτής επιδιώχθηκε να προβληθεί ένας σύγχρονος σχεδιασμός. Η πραγμάτωση του έργου αυτού δεν ήταν εύκολη και αυτό οφείλεται λόγω του ότι το μέγεθος των ενσήμων είναι μικρών διαστάσεων. Επίσης διακρίνεται λεπτομέρεια σε αυτό πράγμα το οποίο, κάνει πιο δύσκολο τον σχεδιασμό αφού κρίνεται σε αυτήν. Έτσι ακολουθήθηκε μια διαδικασία συνεχούς εκτυπώσεων και διορθώσεων, ούτως ώστε να φτάσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Μέσα από την εμπειρία αυτή αντιλήφθηκαν την σημαντικότητα του σχεδιασμού των χαρτοσήμων, καθώς και την ανάγκη σχεδιασμού τους. Στο μέλλον θα ήθελα να ασχοληθώ με αυτό το είδος σχεδιασμού.

9.ΛΙΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ

Επισυνάπτονται όλες οι αναφορές που έχουν χρησιμοποιηθεί μέχρι στιγμής, σε σύστημα αναφορών APA.

Anderson, J., & Desmet, A. (2000). *Handmade Prints*. London: A & C BLACK

Αργκάν, Τ.Κ. (2006). *Η Μοντέρνα Τέχνη* (5^η εκδ.). (Λ. Παπαδημήτρη, Μεταφρ.). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης. (Πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1970).

Αρφαράς, Μ. (2009). *Χαρακτική και έντυπη τέχνη*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Αρφαράς, Μ. (2009). *Λιθογραφία. Χαρακτική και έντυπη τέχνη*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Βασιλείου, Β. (2005). *Κυπριακά Γραμματόσημα 1886-2004: Ιστορία και Πολιτισμός*. Λευκωσία: «Άλεξ. Μαρτσούκης Α.Ε. Γραφικών Τεχνών»

Βλαστός, Ο. (1996). *Ελλάς-Κύπρος Κατάλογος γραμματοσήμων και Ταχυδρομική Ιστορία*. Αθήνα: «Ορέστης Βλαστός Ε.Π.Ε.»

Bodman, S. (2005). *Greating Artists' books*. London: A & C BLACK

Castle, W.T.F. (1971). *Cyprus: Its postal history and Postage Stamps* (2th ed.) London: Robson Lowe LTD

Castle, W.T.F. (1987). *Cyprus 1353-1986. History, postal history & Postage Stamps* (3th ed.) London: Robson Lowe LTD

Γιαβέση, Ρ. (2007). Το κέρμα των 10 σέντς. “Purple”, *χχ, χχχ-χχχ*. Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου, 2011, από <http://www.phinivillage.com/cgi-bin/hweb?-A=33&-V=news>

Γραμματόσημο. (1998). Στο: *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής: Τριανταφυλλίδης On-Line*. Ανάκτηση 27 Νοεμβρίου, 2010, από [http://www.greek-](http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CF%8C%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%BF&dq=)

[language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CF%8C%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%BF&dq=](http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CF%8C%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%BF&dq=)

Γραφείο Τύπου και πληροφοριών, (2005). Το κυπριακό αγρινό. Λευκωσία: Theo press LTD.

Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου, 2011, από

[http://www.moa.gov.cy/moa/fd/fd.nsf/0/0B9F389AEA400936C22575E6001E4EF9/\\$file/To%20%CE%BA%CF%85%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8C%20%CE%91%CE%B3%CF%81%CE%B9%CE%BD%CF%8C.pdf](http://www.moa.gov.cy/moa/fd/fd.nsf/0/0B9F389AEA400936C22575E6001E4EF9/$file/To%20%CE%BA%CF%85%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8C%20%CE%91%CE%B3%CF%81%CE%B9%CE%BD%CF%8C.pdf)

Γρηγοράκης, Ν. (2004). *Είδη χαρακτικής: Τεχνικές– Εργαλεία– Διαδικασία. Δύο αιώνες*

- Νεοελληνική Χαρακτική: Συλλογή Γιάννη Παπακωνσταντίνου*, (σελ. 223-228). Αθήνα: Γκαβόστης εκδοτική Α.Β.Ε.Ε.
- Constantinides, C.C. (1980). Postal history and Cyprus Stamps up to 1900, *Κυπριακή Φιλοτελική Εταιρεία 1959-1979*. Λευκωσία: Πρόοδος ΛΤΔ
- Croft, P. (2003). *Plate Lithography*. London: A & C BLACK
- Διεύθυνση Ταχυδρομικού. (2009). Ιστορικά στοιχεία. Ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου, 2011, από http://www.army.gr/default.php?pname=History_DTD&la=1
- Ένσημο. (1998). Στο: *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής: Τριανταφυλλίδης On-Line*. Ανάκτηση 27 Οκτωβρίου, 2010, από http://www.greek-language.gr/greeklang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%AD%CE%BD%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%BF&dq=
- Ευστρατιάδη, Γ.Κ. (1980). Μορφωτικά, Οικονομικά και Ηθικά Πλεονεκτήματα από τον Φιλοτελισμό, *Κυπριακή Φιλοτελική Εταιρεία 1959-1979*. Λευκωσία: Πρόοδος ΛΤΔ
- Ηλιόπουλος, Π. (2010). Οι αμπελοκαλλιέργεια. *Κυπριακός φιλοτελισμός: Επίσημο όργανο της κυπριακής επίσημης φιλοτελικής εταιρείας*, 40, 134-135. Ανακτήθηκε 18 Απριλίου, 2011, από http://www.cyphilatelic.com/Vol36_4.pdf
- Fitikides, T.J. (1980). Landmarks in Cyprus Philately, *Κυπριακή Φιλοτελική Εταιρεία 1959-1979*. Λευκωσία: Πρόοδος ΛΤΔ
- Καραγιώργης, Β. (2002). Η μεγάλη θεά της Κύπρου και η γένεση της Αφροδίτης. Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου, 2011, από helios-eie.ekt.gr/EIE/bitstream/10442/1780/1/M01.023.04.pdf
- Καρβουνή, Μ. (2008, Νοεμβρίου). Ιστορία των Ταχυδρομείων. Από τον Ερμή ... στα courier. *Χαραυγή*, 663, χ.σ. Ανακτήθηκε 25 Ιανουαρίου, 2011, από <http://www.xaravgi-samos.gr/issueitem.php?issue=14&issueitem=132>
- Κασιανίδου, Β. (2009). Η παραγωγή και η εξαγωγή κυπριακού χαλκού κατά την ύστερη χαλκοκρατία. Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου, 2011, από http://www.olympic.org.cy/media/Olympiakoioi%20Rythmoi/Pages_from_Olympic_Rythms_2008_2_The_Ship_of_Kyrenia.pdf
- Κομνηνού, Φ. (2010). Ο Μοντερνισμός στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε 11 Μαΐου, 2011 από <http://users.sch.gr/ikomninou/greek%20art%206.htm>
- Κουτσομπόλης, Δ. (2003). Η τεχνολογία των εκτυπώσεων και η θεωρία των χρωμάτων. (Σημειώσεις για το μάθημα οπτική επικοινωνία, Εθνικό και Καποδιστριακό πανεπιστήμιο

- Αθηνών, 2003). Ανακτήθηκε 23 Φεβρουαρίου, 2011 από
http://www.media.uoa.gr/main/gr/labs_gr/nt_various/visual_exercises/printing_techniques.pdf
- Κληρίδη, Ν.Δ. (1980). Κυπριακός Σιδηρόδρομος και οι Ταχυδρομικοί του Σφραγίδες, *Κυπριακή Φιλοτελική Εταιρεία 1959-1979*. Λευκωσία: Πρόδος ΛΤΔ
- Κυπριακό Κέντρο Περιβαλλοντικής Έρευνας και Εκπαίδευσης, (2006). Το είδος του Απρίλη. Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος-Υπηρεσία Περιβάλλοντος. Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου, 2011, από
http://www.kykpee.org/istoselides/istoselides_greek/eidos_tou_mina_to_eidos_tou_aprili.html
- Κυπριακή ολυμπιακή επιτροπή,(2008). Το καράβι της Κερύνειας. Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου 2011, από
http://www.olympic.org.cy/media/Olympiakoi%20Rythmoi/Pages_from_Olympic_Rythms_2008_2_The_Ship_of_Kyrenia.pdf
- Κυπριακός φιλοτελισμός,(2010). Η αμπελοκαλλιέργεια. Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου, 2011, από http://www.cyphilatelic.com/Vol36_4.pdf
- Κωνσταντίνης, Κ.Μ. (2005). *Φιλοτελικό λεξικό όρων και θεμάτων*. Αθήνα: ΕΛΤΑ
- Λινάρδου, Π. (2006). Θάλασσα και Φιλοτελισμός, *χχ*, 1-3, ανακτήθηκε από
http://www.google.com/#hl=en&expIds=17259,27492,27586,27739,27744&sugexp=ldymils&xhr=t&q=%CE%BA%CF%85%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%B1+%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%B1+1880-2004&cp=31&pf=p&scient=psy&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai=&pbx=1&fp=b69933d19f024e3b
- Λιόντης, Κ. (1999, Ιανουάριος 10). Περί γραμματοσήμων. *Η καθημερινή, χχ*, 1-4. Ανακτήθηκε 18 Νοεμβρίου, 2010, από
http://www.google.com/#scient=psy&hl=en&q=%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9+%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%83%CE%AE%CE%BC%CF%89%CE%BD+%&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai=&pbx=1&fp=b69933d19f024e3b
- Λοΐζου, Π., Μιχρανιάν, Μ. & Ράλλης, Ζ. (2005). *Κυπριακά Γραμματόσημα 1886-2004. Ιστορία και Πολιτισμός*. Λευκωσία: «Αλεξ. Ματσούκης Α.Ε. Γραφικών Τεχνών»
- McEntegart, J. (2011). Sweden replacing Stamps with sms system. *TIME*, *xx*, xxx-xxx.

Ανακτήθηκε 25 Μαρτίου, 2011, από <http://www.tomsguide.com/us/Postage-Stamps-Sweden-Denmark-SMS-texting,news-10404.html>

Μιχαηλίδη, Γ.Ι. (1980). Ποικιλίαι Υδατοσήμου, *Κυπριακή Φιλοτελική Εταιρεία 1959-1979*.

Λευκωσία: Πρόδος ΛΤΔ

Παυλόπουλος, Δ. (1999, Ιανουάριος 10). Τυποτεχνικά του γραμματοσήμου: Σχεδιασμός, χάραξη και εκτυπωτικοί μέθοδοι που εφαρμόστηκαν έως σήμερα . *Η καθημερινή: Επτά ημέρες, χχ*, 19-21. Ανακτήθηκε 18 Νοεμβρίου, 2010, από

http://www.google.com/#sclient=psy&hl=en&q=%CE%80%CE%B5%CF%81%CE%B9+%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%83%CE%AE%CE%BC%CF%89%CE%BD+&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai=&pbx=1&fp=b69933d19f024e3b

Παυλόπουλος, Δ. (2004). *Χαρακτική Γραφικές Τέχνες. Ιστορία-Τεχνικές-Μέθοδοι*.

(2^η έκδοση). Αθήνα: Καστανιώτη & Διάττων

Παυλόπουλος, Δ. (2004). Λιθογραφία offset. *Χαρακτική Γραφικές Τέχνες. Ιστορία-Τεχνικές-Μέθοδοι*. (2^η έκδοση). Αθήνα: Καστανιώτη & Διάττων

Παυλόπουλος, Δ. (2004). Ξυλογραφία. *Χαρακτική Γραφικές Τέχνες. Ιστορία-Τεχνικές-Μέθοδοι*.

(2^η έκδοση). Αθήνα: Καστανιώτη & Διάττων

Παυλόπουλος, Δ. (2004). Χαλκογραφία. *Χαρακτική Γραφικές Τέχνες. Ιστορία-Τεχνικές-Μέθοδοι*.

(2^η έκδοση). Αθήνα: Καστανιώτη & Διάττων

postal system. (2011). In *Encyclopædia Britannica*. Ανακτήθηκε 30 Ιανουαρίου, 2011, από

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/472092/postal-system>

Ράνγκος, Ν. (1980). Στο ξεκίνημα μιας συλλογής, *Κυπριακή Φιλοτελική Εταιρεία 1959-1979*.

Λευκωσία: Πρόδος ΛΤΔ

Ράνγκος, Ν. (2009). «Ιταλία 2009» a successful International philatelic Exhibition Comments and Acknowledgements. *Κυπριακός Φιλοτελισμός*, 39, 104-116. Ανακτήθηκε 20

Νοεμβρίου, 2010, από

http://www.google.com/#hl=en&expIds=17259,27492,27586,27739,27744&sugexp=ldymls&xhr=t&q=%CE%BA%CF%85%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%82+%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%82&cp=22&pf=p&sclient=psy&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai=&pbx=1&fp=b69933d19f024e3b

- Ρεπανά, Α. (2010, 30 Αυγούστου). Πριν 20 χρόνια. Κοζανίτες ταχυδρόμοι. *Ο Χρόνος* (χ.τ.), χ.σ. Ανακτήθηκε 25 Ιανουαρίου, 2011, από http://www.xronos-kozanis.gr/Sthles-PRIN_20_XRONIA.php?subaction=showfull&id=1283151327&archive=1283288741&start_from=&ucat=5&
- philately. (2011). In *Encyclopædia Britannica*. Ανακτήθηκε 3 Μαρτίου, 2011, από <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/455889/philately>
- Ροντογιάννης, Π Γ. (2005) Σταυρόσχημο Χαρακτηριστικό εποχής. Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου, 2011, από <http://www.daedalus.gr/prdinformatics/HOC/crossshapeA.htm>
- Ρουμπέκα, Κ. (2009). Μπαρόκ. *Art.mag: all about arts & culture*, χχ, χχχ-χχχ. Ανακτήθηκε 14 Μαΐου, 2011, από <http://www.artmag.gr/art-history/191-baroque>
- Σαββαΐδης, Π. (1998). Οι χάρτες στα γραμματόσημα. Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου, 2011, από <http://gserver.civil.auth.gr/glab/indexgr-research-gram.htm>
- Simmons, R. (2002). *Dictionary of printmaking Terms*. London: A & C BLACK
- Simmons, R. (2005). *Collecting Original Prints*. London: A & C BLACK
- Stobart, J. (2005). *Printmaking for beginners* (2nd ed.). London: A & C BLACK
- Symonds, A. (1980). The Cyprus postal services centenary year, *Κυπριακή Φιλοτελική Εταιρεία 1959- 1979*. Λευκωσία: Πρόοδος ΛΤΔ
- Σπαθής, Γ. (2000). Στοιχεία από την Ιστορία-Γεωγραφία και Ταχυδρομική Ιστορία, *Γραμματόσημα Κύπρου 1880-1999 και Ταχυδρομική Ιστορία* (Εκδοση). Αθήνα: «Φιλοτελικός Ερμής» Ε.Π.Ε.
- Σπαθής, Γ. (2000). Θεμελιώδης πληροφορίες για την ποιότητα και την τιμολόγηση των γραμματοσήμων, *Γραμματόσημα Ελλάδος 1861-1999 Κύπρου 1880-1999 και Ταχυδρομική Ιστορία* (6^η έκδοση). Αθήνα: «Φιλοτελικός Ερμής» Ε.Π.Ε.
- Σφήκας, Κ. (χ.χ.). Το γραμματόσημο. Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2011, από http://www.fea.gr/html/oi_anaiiouocii.html
- textile. (2011). In *Encyclopædia Britannica*. Ανακτήθηκε από <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/589392/textile>
- Τμήμα Αρχαιοτήτων Κυπριακής Δημοκρατίας, (2011). Η σύλληψη της πολιτιστικής κληρονομιάς στην κατεχόμενη Κύπρο. Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου, 2011, από <http://www.mcw.gov.cy/mcw/DA/DA.nsf/0/5EC71A57FC60D4C1C2257273003A2549?OpenDocument>

- Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών. (2010). Η ιστορία του γραμματοσήμου. Ανακτήθηκε στις 17 Νοεμβρίου, 2010 από http://www.mcw.gov.cy/mcw/dps/dps.nsf/history_gr/history_gr?OpenDocument
- Τζώνος, Π. (2008). Μοντερνισμός [Διάλεξη]. Ανακτήθηκε από Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, <http://users.auth.gr/~tzonos/lectures/monternismos.pdf>
- Τόλη, Μ. (2008). Ανθρώπινη μορφή στην προϊστορική τέχνη της Κύπρου. Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου 2011, από <http://www.cycladic.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=resource&cresrc=1215&cnode=67&clang=0>
- Τύπος, (2001). Η Τέχνη του Μπαρόκ (Μέρος 1^ο). Ανακτήθηκε 14 Μαΐου, 2011, από http://www.typos.com.cy/nqcontent.cfm?a_id=9681
- Τύπος, (2002). Το Ταχυδρομικό (Μέρος 1^ο). Ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου, 2011, από http://typos.com.cy/nqcontent.cfm?a_id=22556
- Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων (2010). Περί Ταχυδρομικών Υπηρεσιών: Διαβούλευση για το Σχέδιο Νόμου «Περί Ταχυδρομικών Υπηρεσιών, Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και άλλες διατάξεις». Ανακτήθηκε 25 Ιανουαρίου, 2011, από <http://www.opengov.gr/yme/?p=1128>
- Φιλιππακοπούλου, Θ. (2009). *Ο κύκλος του χαρτιού*. Αθήνα: Ανακτήθηκε 20, Φεβρουαρίου. 2011 από <http://sites.google.com/site/paperfil/Home/paper-cycle>
- Φόκους, (2007). Έχεις γράμμα. *Focus ανακαλύπτοντας την γνώση και τον κόσμο, χ.χ. XXX-XXX*. Ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου, 2011, από <http://www.focusmag.gr/articles/view-article.rx?oid=376154>
- Φραγκούδης, Σ.Ε. (2000). Ιστορικά στοιχεία επί των εκδοθείσων σειρών των Κυπριακών γραμματοσήμων, *Γραμματόσημα Ελλάδος 1861-1999 Κύπρου 1880-1999 και Ταχυδρομική Ιστορία* (6^η έκδοση). Αθήνα: «Φιλοτελικός Ερμής» Ε.Π.Ε.
- Φραγκούδης, Σ.Ε. (2003). Αυστριακό Λόυδ (Lloyd), *Κατάλογος Κυπριακών Γραμματοσήμων και Ταχυδρομικής Ιστορίας 1845-2002* (1^η Έκδοση). Αθήνα: «Φιλοτελικός Ερμής» Ε.Π.Ε.
- Χατζιώτη, Χ., (2010, Απρίλιος). Οι υδατογραφίες της επικοινωνίας. *Εικόνες & Θέματα*, 18, 16-18. Ανακτήθηκε 25 Νοεμβρίου, 2010, από <http://www.ikoneskaihemata.gr/>
- Χριστόπουλος, Γ. (2008). Ιστορία του Φιλοτελισμού και του Γραμματοσήμου. Ανακτήθηκε 24 Ιανουαρίου, 2011, από

http://www.moschatonews.com/index.php?option=com_content&view=article&id=136:2008-10-26-14-25-29&catid=49:stamps&Itemid=81&lang=el

Westley, A. (2001). *Relief Printmaking*. London: A & C BLACK